

Uit

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Det juridiske fakultet

Medvirkeransvaret i aksjelovene

Kan staten bli erstatningsansvarlig etter medvirkeransvaret i aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 (2) for feil begått av styret i selskaper med statlig eierskap?

Helene Merethe Stahl

Liten masteroppgave i rettsvitenskap vår 2018

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Aktualitet	2
1.3	Avgrensning.....	4
1.4	Rettskildebildet	4
1.5	Den videre fremstillingen.....	5
2	Ansvarsgrunnlaget i aksjelovene § 17-1	6
2.1	Erstatningsansvaret etter aksjelovene § 17-1 første ledd.....	6
2.2	Medvirkeransvaret etter aksjelovene § 17-1 annet ledd.....	7
2.3	Styrets erstatningsansvar	10
3	På hvilken måte kan staten medvirke til styrets erstatningsbetingende handling?.....	13
3.1	Forholdet mellom generalforsamlingen og styret.....	13
3.1.1	Staten skal utøve sin myndighet gjennom generalforsamlingen.....	13
3.1.2	Betydningen av statens eierandel	16
3.1.3	Statens eierskapsutøvelse	22
3.2	Hva ligger i medvirkningsbegrepet?	24
3.2.1	Direkte og konkret påvirkning	24
3.2.2	Grensen mellom påvirkning og innspill	29
3.2.3	Valg av styremedlemmer	32
3.3	Hva ligger i skyldkravet for medvirkeren?.....	34
4	Medvirkning gjennom generalforsamlingsvedtak	37
4.1	Vedtak etter forslag fra styret	37
4.2	Instruks	40
5	Kontakt med selskapet utenfor generalforsamling	40
5.1	Ulike former for kontakt	40
5.2	Uttalelser i media	41

5.3	Offentlige dokumenter	43
5.4	Regelmessige møter	44
5.5	Annen kontakt mellom statsråden og et styremedlem	45
6	Avsluttende vurdering.....	48
	Kildeliste.....	50

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Oppgavens tema er erstatningsbetingende medvirkning etter aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 annet ledd. I medhold av disse bestemmelsene kan den som medvirker til en erstatningsbetingende handling voldt av en aksjeeier eller tillitsperson i selskapet, bli erstatningsansvarlig. I det følgende skal jeg se nærmere på om staten kan rammes av medvirkeransvaret i selskaper der staten er aksjonær.

Staten opptrer som aktør på det private markedet på lik linje med andre fysiske eller juridiske personer. Staten har direkte eierskap i 74 selskaper, og verdien av statens samlede eierskap var ved utgangen av 2016 anslått til å være 715 mrd. kroner.¹

Problemstillingen er om staten kan bli erstatningsansvarlig etter medvirkeransvaret i aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 annet ledd for feil begått av styret i selskaper med statlig eierskap.

Generelt er det tre grunnleggende vilkår som må være oppfylt for at staten - som andre aksjonærer - skal ilegges erstatningsansvar; det må foreligge et ansvarsgrunnlag, en årsakssammenheng og et økonomisk tap.² Temaet for denne oppgaven aktualiserer i første rekke en gjennomgang av ansvarsgrunnlaget. Spørsmålene om årsakssammenheng og økonomisk tap vil bli summarisk behandlet.

Aksjelovgivningen får, med noen få særregler, anvendelse for staten som aksjonær. Staten skiller seg imidlertid fra andre aksjonærer i måten den utøver sitt eierskap. Eksempelvis ved at statens representanter ikke tar verv i selskapenes styre. Dette må ses i lys av at staten både ønsker å unngå en ansvarssituasjon og dessuten spiller ulike roller i samfunnet. I tillegg til å være deltaker i det private markedet inntar staten også rollen som myndighetsutøver og skal blant annet utforme regelverk, gi bevillinger og føre tilsyn.

Staten kan bli erstatningsansvarlig på grunnlag av handlinger som utføres av de som opptrer på statens vegne. Staten identifiseres med handlinger som foretas av Stortinget, Kongen i

---

¹ Statens eierberetning 2016 s. 3.

² Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave, Oslo 2009 s. 53.

statsråd eller den enkelte statsråd i medhold av det ulovfestede organansvaret.³ Videre er det klart at dersom statens representant har opptrådt erstatningsbetingende, tilsier statens store formue at staten er spesielt interessant som debitor.

Regjeringen forvalter statens aksjer i medhold av Grunnloven § 19. Ifølge bestemmelsen skal Regjeringen anvende og bestyre statens eiendommer "på den av Stortinget bestemte og for samfunnet nyttigste måte". I denne sammenheng kan det nevnes at Stortinget ikke står i noe direkte forhold til selskapene og ikke foretar noen direkte eierstyring.⁴

Forvaltningen av eierskapet er fordelt på tolv ulike departementer, hvor det er statsråden i det enkelte departement som har det overordnede ansvaret.⁵ Statsråden risikerer å komme i en ansvarsposisjon både for utførelsen av rollen som aksjonær etter aksjelovgivningen og på grunn av det parlamentariske og konstitusjonelle ansvar en statsråd kan stilles overfor ved utøvelsen av sitt verv.⁶

Statsråden forvalter statens eierskap gjennom å utøve den myndighet staten har som aksjeeier i det enkelte selskap. Utgangspunktet for statsrådets plikter og ansvar for forvaltningen er de lovbestemte organisatoriske reglene i aksjelovgivningen.⁷ Dersom statsråden tar del i styringen av selskapet, og medvirker til skade som voldes av styret, risikerer han ansvar. Det må derfor vurderes nærmere hvordan staten utøver sitt eierskap og forholder seg til styret i de statlig eide selskapene.

1.2 Aktualitet

Regjeringen har hatt som målsetting å utøve et aktivt eierskap preget av langsiktighet og forutsigbarhet.⁸ Et aktivt eierskap kan kjennetegnes ved at aksjeeieren følger opp og til en viss grad er involvert i selskapets virksomhet. I den seneste Eierskapsmeldingen fremheves det at Regjeringen har ambisjoner om at den norske eierskapsutøvelse skal være av beste praksis internasjonalt, og at Norge anses å ligge langt fremme i utøvelsen av statlig eierskap.⁹

---

³ Lødrup (2009) s. 205.

⁴ Gudmund Knudsen og Sven Ole Fagernæs "Statsrådets forvaltning av statens eierskap i selskaper som staten eier alene eller er deleier i. Forholdet til stortinget og selskapets ledelse", utredning av 2017, se s. 13.

⁵ Statens eierberetning 2016 s. 6.

⁶ Se Knudsen og Fagernæs (2017) s. 14 for en nærmere redegjørelse for statsrådets politiske ansvar.

⁷ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 16.

⁸ St. Meld. nr. 13 (2006-2007) s. 5.

⁹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 60.

De viktigste rammene for eierskapsutøvelsen er at eierskapet skal utøves profesjonelt i tråd med selskapslovgivningen, annet lovverk og allment aksepterte eierstyringsprinsipper.¹⁰ Videre skal staten kun utøve eiermakt på generalforsamlinger og ha et klart skille mellom rollen som eier og de øvrige roller som ligger til staten.

Statens eierskapspolitikk har endret seg over tid, og hvordan staten utøver sitt eierskap i dag må blant annet ses på bakgrunn av Kings Bay ulykken. I 1950-årene etablerte det seg en praksis med å ha fremtredende embetsmenn som styremedlemmer i statlig eide selskaper.¹¹ I november 1962 skjedde det en ulykke i Kings Bay-gruven som medførte at 21 mennesker mistet livet. Selskapet som drev virksomheten, var statlig eid, og det ble reist kritikk mot Regjeringen for at sikkerheten i gruven var dårlig, noe som igjen medførte at Regjeringen Gerhardsen måtte gå av. Som en direkte konsekvens av denne hendelsen, ble praksisen med embetsmenn i styrene endret.¹² Stortingsrepresentanter og statsråder er i dag ikke valgbar til styret i statlig eide selskaper, og det samme gjelder andre ansatte i et departement som har saker vedrørende virksomheten som sitt saksområde.¹³

Det at staten ønsker å være en aktiv eier, men samtidig ikke er representert i selskapets styrer, gjør at staten skiller seg fra andre aksjonærer. Staten har oppstilt klare rammer for sin eierskapsutøvelse og skal bare utøve myndighet gjennom generalforsamlinger. Staten stiller klare forventninger til selskapene, som kommer til uttrykk gjennom offentlige dokumenter og regelmessige møter med selskapenes ledelse.¹⁴ Departementene har en jevnlig dialog med selskapene utenfor generalforsamling, men understreker at synspunkter som fremmes er å betrakte som innspill, som styret ikke er forpliktet til å følge.¹⁵ Disse elementene medfører at det skal mye til for at staten kan stilles til ansvar for de tap som oppstår i de statlig eide selskapene, og kan samlet omtales som statens forsvarsverk.

Staten holder avstand fra selskapene og ønsker å unngå ansvar, men er samtidig opptatt av å ha en god eierdialog og stiller klare forventninger til selskapene. Det er følgelig et spørsmål

---

¹⁰ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 60.

¹¹ Einar Lie, Egil Myklebust og Harald Norvik, *Staten som kapitalist*, Oslo 2014 s. 57.

¹² Lie, Myklebust og Norvik (2014) s. 57.

¹³ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 70.

¹⁴ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 69.

¹⁵ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 86.

om statens forsvarsverk står seg overfor medvirkeransvaret i aksjelovene, eller om det finnes tilfeller hvor staten kan bli ansvarlig som medvirker til styrets skadeforvoldelse.

1.3 Avgrensning

Utgangspunktet er at aksjeeierne ikke hefter for mer enn det beløp de har skutt inn i selskapet i forbindelse med aksjetegningen.¹⁶ For at aksjeeierne skal pålegges en økonomisk forpliktelse ut over aksjeinnskuddet, må det foreligge et rettslig grunnlag. Det avgrenses mot andre rettslige grunnlag for at aksjeeieren skal ilegges ansvar, herunder spørsmål om ansvar med grunnlag i kontraktsrettslige forpliktelser som for eksempel garanti, og spørsmål om ansvarsgjennombrudd og identifikasjon. Disse regelsett faller utenfor anvendelsesområdet til asl./asal. § 17-1.¹⁷ Identifikasjon har likehetstrekk med medvirkning ved at en fysisk eller juridisk person ilegges ansvar på grunnlag av handlinger foretatt av en annen. Forarbeidene understreker imidlertid at medvirkning er noe annet enn identifikasjon.¹⁸

Fremstillingen retter seg mot medvirkning til styrets skadeforvoldelse, og det avgrenses følgelig mot erstatningsansvar som voldes av daglig leder, medlem av bedriftsforsamlingen, gransker eller aksjeeier i medhold av aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 første ledd.

I melding til Stortinget er det fremhevet at en av utfordringene med statlig eierskap er å skille rollen som eier og myndighetsutøver.¹⁹ Et interessant spørsmål er hvorvidt denne ansvarsfordelingen står seg overfor medvirkeransvaret eller om staten også kan bli ansvarlig dersom den gjennom rollen som myndighetsutøver påfører selskapet et tap. Av hensyn til oppgavens omfang må det imidlertid avgrenses mot dette spørsmålet. Det som er vurderingstema i det følgende er hvordan staten opptrer i rollen som aksjonær.

1.4 Rettskildebildet

Vurderingene tar utgangspunkt i alminnelig juridisk metode, som angir rettskildeprinsippene som styrer den rettslige argumentasjonen.²⁰ Det primære rettsgrunnlag er aksjeloven § 17-1 og allmennaksjeloven § 17-1, som innholdsmessig er i samsvar, med unntak av at også uavhengig sakkyndig kan ilegges ansvar etter asal. § 17-1 første ledd.²¹ For enkelhets skyld

---

¹⁶ Aksjeloven og allmennaksjeloven § 1-2.

¹⁷ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 112.

¹⁸ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 117.

¹⁹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 39.

²⁰ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, Bergen 2004 s. 24 og 31.

²¹ Ot.prp. nr. 23 (1996-1997) s. 198.

brukes begrepet aksjelovene som en fellesbetegnelse på tilfeller hvor det samme følger av både aksjeloven og allmennaksjeloven.

Forarbeidene til bestemmelsen om medvirkeransvar tar utgangspunkt i en utredning av Magnus Aarbakke.²² På de punkter hvor forarbeidene bygger på utredningen, kan utredningen utdype hva som ble lagt til grunn i forarbeidene og som således var lovgivers intensjon ved vedtakelsen av bestemmelsen.²³ Utredningen kan derfor i visse tilfelle tillegges større rettskildemessig vekt enn annen juridisk litteratur. Det var presisert i utredningsoppdraget at utredningen skulle gi oversikt over hvordan lignende bestemmelser er regulert i utenlandsk rett.²⁴ Det følger imidlertid ikke av utredningen hvorvidt utenlandsk rett hadde noen overføringsverdi eller betydning for forslaget til den norske regelen, og utenlandsk rett vil derfor ikke bli vurdert i denne fremstillingen.

Problemstillingen nødvendiggjør bruk av en rekke kilder for å klarlegge de faktiske forhold rettsreglene skal vurderes opp mot. Dette omfatter i hovedsak Stortingsdokumenter og Regjeringens Eierskapsberetninger, men også andre kilder som avisartikler benyttes for å belyse hvordan det statlige eierskapet utøves i praksis. Disse kildene kan ikke anses som rettskilder og tillegges ikke vekt i den juridiske argumentasjon.

1.5 Den videre fremstillingen

I den videre fremstillingen skal det først redegjøres generelt for ansvarsgrunnlaget i aksjelovene § 17-1. Ettersom medvirkeransvaret er nær knyttet opp mot bestemmelsens første ledd, er det nødvendig med en kort oversikt over styrets ansvar etter første ledd. Deretter vurderes det nærmere i kapittel 3 hvordan staten kan medvirke til skade som voldes av styret. Den første del av dette kapitlet gjennomgår forholdet mellom generalforsamlingen og styret, som er grunnleggende ved forståelsen av hvilke tilfeller staten anses som medvirker. Deretter foretas det en analyse av hva som ligger i medvirkningsbegrepet, og hvordan denne vurderingen stiller seg i lys av statens eierskapsutøvelse. I de to neste kapitlene vurderes de to ulike typer medvirkning; medvirkning gjennom generalforsamlingsvedtak og medvirkning ved kontakt utenfor generalforsamling.

---

²² Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s.112 og Aarbakke (2004).

²³ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 5. utgave, Oslo 2000 s. 71.

²⁴ Aarbakke (2004) pkt. 1 "Oppdraget".

2 Ansvarsgrunnlaget i aksjelovene § 17-1

2.1 Erstatningsansvaret etter aksjelovene § 17-1 første ledd

Det følger av aksjeloven § 17-1 første ledd at

"Selskapet, aksjeeier eller andre kan kreve at daglig leder, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen, gransker eller aksjeeier erstatter skade som de i den nevnte egenskap forsettlig eller uaktsomt har voldt vedkommende".

Bestemmelsen har et vidt anvendelsesområde med hensyn til hvem som kan fremsette et erstatningskrav. For det første kan "selskapet" fremme et krav om erstatning, og hvorvidt krav skal fremmes besluttet gjennom vedtak i generalforsamlingen.²⁵ For det annet nevnes "aksjeeier" som er en fysisk eller juridisk person som har tegnet aksjer i selskapet.²⁶ Endelig følger det av bestemmelsen at også "andre" kan fremsette krav, noe som etter en naturlig forståelse av ordlyden omfatter alle som har blitt påført en erstatningsbetingende skade. Det fremgår av forarbeidene at begrepet typisk kan omfatte selskapets kreditorer, men at det ikke er begrenset til disse.²⁷

Erstatningskravet må rette seg mot de ansvarssubjekter som er nevnt i bestemmelsen, herunder "styremedlem". Med styremedlem menes et medlem av selskapets styre som er oppnevnt av generalforsamlingen etter aksjelovene § 6-3.

Som ansvarssubjekt er også selskapets aksjeeiere nevnt, og staten kan, på lik linje med andre aksjeeiere, bli erstatningsansvarlig på selvstendig grunnlag i medhold av aksjelovene § 17-1 første ledd. Tema for denne fremstillingen er imidlertid de tilfeller hvor vilkårene for at staten kan bli ansvarlig etter første ledd ikke er oppfylt, men hvor det kan være aktuelt med et erstatningsansvar i medhold av medvirkningsregelen i aksjelovene § 17-1 annet ledd.

---

²⁵ Aksjelovene § 17-3.

²⁶ Aksjelovene § 4-2.

²⁷ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s.167.

2.2 Medvirkeransvaret etter aksjelovene § 17-1 annet ledd

Av aksjelovene § 17-1 annet ledd fremgår det at

"Selskapet, aksjeeier eller andre kan også kreve erstatning av den som forsettlig eller uaktsomt har medvirket til skadevolding som nevnt i første ledd. Erstatning kan kreves av medvirkeren selv om skadevolderen ikke kan holdes ansvarlig fordi han eller hun ikke har utvist forsett eller uaktsomhet".

Bestemmelsen fastsetter et ansvar for den som forsettlig eller uaktsomt medvirker til en skadevoldende handling. Medvirkning kan forstås slik at den som medvirker bidrar til den skadevoldende handlingen på en måte som begrunner ansvar for vedkommende. Hva som ligger i medvirkningsbegrepet, redegjøres det nærmere for i pkt. 3.2.

Ansvaret for medvirkeren kommer i tillegg til ansvaret for hovedskadevolderen, noe som kommer til uttrykk i ordlyden ved at erstatning "også" kan kreves av medvirkeren. Skadelidte kan velge hvem han vil rette erstatningskravet mot, og dersom kravet rettes mot begge, vil de bli solidarisk ansvarlige.²⁸

Medvirkeren kan også holdes ansvarlig uten at det er grunnlag for å fremsette krav mot hovedskadevolderen. Dette fremgår uttrykkelig av annet ledd annet punktum, ved at medvirkeren kan ilegges ansvar selv om hovedskadevolderen ikke oppfyller vilkåret om subjektiv skyld. Eksempelvis dersom medvirkeren har bedre kunnskap enn hovedskadevolderen om de forhold som gjør handlingen eller unnlatelsen erstatningsbetingende.²⁹ Ved vurderingen av de tilfeller staten risikerer medvirkeransvar, vil det ikke sondres mellom de tilfeller hvor kravet kun rettes mot staten og hvor kravet kan rettes både mot staten og et eller flere styremedlemmer.

I motsetning til første ledd, er ansvarssubjektene i annet ledd ikke begrenset til ledende personer i selskapet. Ordlyden "den som" trekker i retning av at alle som har medvirket til en skadevoldende handling som nevnt i første ledd, kan holdes ansvarlig. Dette støttes av forarbeidene hvor det uttales at også andre "med en relasjon til selskapet, herunder finansinstitusjon eller kommune (som ikke er aksjeeier i selskapet), kan være medvirker etter

---

²⁸ Skadeerstatningsloven § 5-3.

²⁹ Cecilie Vatne, "Medvirkeransvaret i aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 annet ledd", *Nordisk tidsskrift for Selskabsret* 2010 nr. 1 s. 71-86, se s. 79.

forslaget".³⁰ Det stilles heller ikke krav til at medvirkeren utfører handlingen "i den nevnte egenskap" slik det gjør i første ledd. Dette innebærer at en aksjeeier kan anses som medvirker selv om den erstatningsbetingende handlingen faller utenfor rollen som aksjeeier.³¹

Bestemmelsen har etter dette et vidt anvendelsesområde, og det er klart at staten som aksjeeier kan bli ansvarlig på dette grunnlag.

Erstatningsansvaret for aksjeeiere og andre tillitspersoner i selskapet ble første gang vedtatt i aksjeloven 1976 og ble ansett som en lovfesting av det alminnelige ulovfestede culpaansvaret.³² Det fremgår av forarbeidene at bestemmelsen må suppleres av de ulovfestede erstatningsreglene.³³

Dersom vilkårene i bestemmelsen ikke er oppfylt, kan det vurderes om skadevolderen eller medvirkeren må ilegges ansvar etter de ulovfestede reglene. Regelsettene fungerer således ved siden av hverandre som rettslige grunnlag for ulike typetilfeller. Et eksempel på dette er tilfeller hvor det er selskapet som sådan som er ansvarlig for det økonomiske tapet, eller dersom hovedskadevolderen ikke utførte handlingen "i den nevnte egenskap", jf. aksjelovene § 17-1 første ledd.

I tillegg er det fremholdt i forarbeidene at det også etter ulovfestede regler kan ilegges et ansvar for medvirkning til skadeforvoldelse.³⁴ Hvorvidt en slik ulovfestet regel eksisterer og kan gi bidrag til tolkningen av medvirkningsbestemmelsen, vurderes nærmere i pkt. 3.2.1.

Aksjelovene § 17-1 suppleres med reglene om årsakssammenheng og økonomisk tap, noe som følger både av ordlyden og bestemmelsens forarbeider.³⁵ Det fremgår av aksjelovene § 17-1 første ledd at skaden må være "voldt" vedkommende. Ordlyden forstås dithen at skadevolder må ha påført skadelidte den erstatningsbetingende skaden. Det er et grunnleggende vilkår i erstatningsretten at skadevolderens handlinger har vært årsak til at skaden oppstod.³⁶

---

³⁰ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167.

³¹ Vatne (2010) s. 77.

³² NUT 1970:1 s. 185.

³³ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s.117.

³⁴ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 112.

³⁵ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 114.

³⁶ Lødrup (2009) s. 325.

Utgangspunktet er at årsakskravet mellom en handling eller en unnlåtelse og en skade vanligvis er oppfylt dersom skaden ikke ville ha skjedd om handlingen eller unnlåtelsen tenkes borte.³⁷ I juridisk teori er det stilt spørsmål ved om vilkåret om årsakssammenheng må bedømmes på samme for medvirkeren som for hovedskadevolderen.³⁸ Bakgrunnen for dette er den nære tilknytning mellom medvirkerens ansvar og hovedmannens handlinger. Vurderingen av årsakssammenheng for medvirkeren reiser imidlertid ikke noen spørsmål som er spesielle for staten som aksjonær, og sett hen til oppgavens problemstilling skal spørsmålet derfor ikke vurderes nærmere.

Det følger av aksjelovene § 17-1 første ledd at det kan fremsettes erstatningskrav for "skade" som er voldt vedkommende. En naturlig forståelse av skade er at vedkommende påføres en eller annen form for ulempe. Det alminnelige utgangspunktet er at skaden må ha en økonomisk verdi.³⁹ Skadelidte skal stilles i samme økonomiske stilling som om skaden ikke hadde inntruffet.⁴⁰

Ifølge Aarbakkes utredning er skader som voldes av aksjeeiere eller tillitspersoner i selskapet typisk skader på alminnelig formue, herunder at selskapet har gått glipp av en inntekt eller annen tilførsel av formuesverdi eller at selskapet har blitt påført en omkostning eller annen forpliktelse.⁴¹ Ved formuesskader er det et særskilt spørsmål om skaden er erstatningsmessig.⁴² Dette kan anses som et spørsmål om den økonomiske interessen nyter erstatningsrettslig vern.⁴³ Vurderingen av interessevernet ved rene formuesskader har i økende grad blitt gjenstand for oppmerksomhet i juridisk teori.⁴⁴ Det faller imidlertid utenfor rammen av denne fremstilling å foreta en nærmere vurdering av dette spørsmålet.

Aksjelovene § 17-1 annet ledd omfatter medvirkning til skadeforvoldelse "som nevnt i første ledd". Medvirkeransvaret er direkte knyttet opp mot det ansvaret som ilegges styremedlemmet etter første ledd. I denne sammenheng innebærer dette at medvirkerens

---

³⁷ Rt. 1992 s. 64 (P-pille-dommen) s. 69.

³⁸ Vatne (2010) s. 85 og Kristin Normann, "Medvirkeransvaret i aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 (2)", *Festskrift til Mads Henry Andenæs*, 2010 s. 232-252, se s. 238.

³⁹ Lødrup (2009) s. 451.

⁴⁰ Skl. §§ 3-1 og 4-1.

⁴¹ Aarbakke (2004) pkt. 3.3.3.

⁴² Aarbakke (2004) pkt. 3.3.3.

⁴³ Erik Monsen, "Om rekkevidden av erstatningsrettslig vern for tap og ulempe som følge av formuesskade", *Jussens Venner* 2010 s. 232-252, se s. 4.

⁴⁴ Erling Hjelmeng "Interessevern og rene formuesskader- i lys av Rt-2007-425", *Tidsskrift for erstatningsrett* 2007 s. 169-180, se s. 180.

handlinger ikke kan vurderes isolert, men at det må ses hen til om det foreligger et ansvarsgrunnlag for hovedmannen. For å få et bredere grunnlag for å vurdere hva som anses som medvirkning må det derfor først vurderes hva det medvirkes til, altså styremedlemmets erstatningsbetingende handling eller unnlatelse.

2.3 Styrets erstatningsansvar

Aksjelovene § 17-1 første ledd retter seg mot enkeltpersoner som har tilknytning til selskapet, og det er det enkelte styremedlem som kan bli erstatningsansvarlig, ikke styret som helhet. Det må foretas en konkret vurdering av hvert styremedlems handlinger eller unnlatelser for å avgjøre om vilkårene for erstatningsansvar er oppfylt. Dersom vilkårene er oppfylt for flere av styrets medlemmer, eller alle, vil de bli solidarisk ansvarlige.⁴⁵

Det er et vilkår at styremedlemmet har voldt skaden "i den nevnte egenskap". Det fremheves i forarbeidene at ordlyden er ment å "klargjøre at skadevoldelsens tilknytning til den selskapsrettslige egenskap eller funksjon skal være avgjørende ved fastleggingen av ansvaret".⁴⁶ Skaden må således være voldt under utførelsen av vervet som styremedlem. I dette inngår særlig stemmegivning på styremøtene, men også annen opptreden i forbindelse med vervet.

For at styremedlemmet skal ilegges ansvar, må skaden være voldt "forsettlig eller uaktsomt". Vurderingen av styremedlemmets aktsomhet deles tradisjonelt inn i en subjektiv og en objektiv del.⁴⁷ Dette skillet beskrives av Perland slik at den objektive del går ut på hvorvidt styremedlemmet har overtrådt en handlingsnorm (pliktregel), og den subjektive del går ut på hvorvidt styremedlemmet ved overtredelsen av handlingsnormen har utvist skyld.⁴⁸ Videre utdypes det at den subjektive del i hovedsak vil gå ut på å avgjøre hvorvidt det foreligger en relevant unnskyldningsgrunn for styremedlemmets overtredelse av den aktuelle handlingsnorm, som for eksempel ved en unnskyldelig faktisk villfarelse.

De oppgavene styret er pålagt i medhold av aksjelovgivningen er nær knyttet til erstatningsansvaret etter aksjelovene § 17-1. I forarbeidene ble det uttales at "selv om

---

⁴⁵ Skl. § 5-3.

⁴⁶ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167.

⁴⁷ Kristin Normann Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, Oslo 1994 s. 187.

⁴⁸ Olav Fr. Perland "Styreansvar etter de nye aksjelovene", *Tidsskrift for forretningsjus*, 1999 s. 125-159, s. 127.

ansvarsgrunnlaget er det samme, vil styreansvaret kunne få større betydning etter utkastet fordi styrets plikter på flere punkter er utvidet og presisert".⁴⁹

I HR-2016-1440-A (*Håheller*) uttalte førstvoterende at det ved vurderingen av om vilkårene etter § 17-1 er oppfylt, må tas utgangspunkt i om aksjeeier/styreleder har overtrådt de plikter som objektivt sett gjelder for vedkommende; "Der disse pliktene er overtrådt, vil det være en presumsjon for at vedkommende har opptrådt uaktsomt".⁵⁰ Mindretallet kom til et annet resultat på bakgrunn av de faktiske omstendighetene i saken og knyttet ingen bemerkninger til flertallets anvendelse av asl. § 17-1.

Spørsmålet blir følgelig hvilke plikter som objektivt sett gjelder for et styremedlem. I vervet som styremedlem må den enkelte forholde seg både til selskapets vedtekter og til lovgivningen på området. Det vil primært være aksjelovgivningen, men brudd på annen lovgivning vil også være relevant. Et eksempel på dette finnes i Rt. 2010 s. 93, hvor brudd på en straffsanksjonert bestemmelse medførte at det ble lagt til grunn en nokså streng norm.⁵¹

Styret har ansvar for forvaltningen av selskapet, herunder plikter det blant annet å sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten og holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling.⁵² I forlengelsen av dette har styret en handleplikt dersom egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten.⁵³ Videre plikter styret å føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.⁵⁴ Daglig leders myndighet avgrenses oppad mot saker som etter selskapets forhold er av uvanlig art eller av stor betydning.⁵⁵ Slike saker krever styrebehandling og kan for eksempel være inngåelse av viktige avtaler på vegne av selskapet. I tillegg til det generelle overordnede ansvaret er en rekke konkrete oppgaver ilagt styret, som for eksempel å legge frem forslag om utdeling av utbytte eller å utarbeide en fusjonsplan.⁵⁶

Ved utførelsen av sine oppgaver har styret adgang til å utvise et visst forretningsmessig skjønn. Høyesterett har lagt til grunn at selv om styret kanskje har handlet ut fra en høy grad

---

⁴⁹ NOU 1996:3 s.197.

⁵⁰ HR-2016-1440-A avsnitt 41.

⁵¹ Rt. 2010 s. 93 avsnitt 44.

⁵² Aksjelovene. § 6-12.

⁵³ Aksjelovene § 3-5 jf. § 3-4.

⁵⁴ Aksjelovene § 6-13.

⁵⁵ Aksjelovene § 6-14.

⁵⁶ Aksjelovene §§ 8-2 og 13-3.

av optimisme, trenger ikke dette å medføre ansvar, så lenge det ligger en forretningsmessig vurdering til grunn for deres disposisjon.⁵⁷ Det følger også av rettspraksis at dersom selskapet er dårlig økonomisk stilt, må kravene til forsvarlig handlemåte avstemmes mot den vanskelige situasjonen selskapet befinner seg i, og det at ledelsen forventes å foreta balanserte avveininger og valg.⁵⁸

Selv om en avgjørelse i ettertid viser seg å føre til at selskapet eller andre påføres et tap, trenger det ikke medføre at styremedlemmene ilegges ansvar, så lenge avgjørelsen var forsvarlig på vedtakelsestidspunktet. Aarbakke fremstiller det slik at forhold som i ettertid fremstår som utslag av en feilvurdering, hører til den risiko som virksomhetsutøvelse innebærer, og for at ansvarsgrunnlag skal foreligge "må tillitsmennene derfor ha gjort en feil som går ut over det å ta forretningsmessige risikoer".⁵⁹

Ansvar for styremedlemmene kan knytte seg til vedtak som fattes i styremøtene. For enkeltstående disposisjoner kan det tenkes ansvar både på grunn av at innholdet i den forretningsmessige beslutningen er uforsvarlig, og fordi saksbehandlingen har vært uforsvarlig.⁶⁰ Ansvar kan også være aktuelt der flere forhold samlet gir grunnlag for å anse styremedlemmets utførelse av vervet som klanderverdig.⁶¹

Av hensyn til oppgavens omfang blir ikke styrets oppgaver vurdert nærmere. Det sentrale i denne sammenheng er å påpeke at styret som ledende organ har et ansvar for å følge sine vedtekts- og lovpålagte oppgaver, og at brudd på disse vil være en presumsjon for at styret har opptrådt uaktsomt. Dersom det kan legges til grunn at et styremedlem har overtrådt en handlingsnorm, blir det neste spørsmålet om det foreligger en relevant unnskyldningsgrunn for overtredelsen.

En konsekvens av at Høyesterett oppstiller brudd på de objektive plikter som en presumsjon for uaktsomhet, er at det skal mye til for at den subjektive delen av uaktsomhetsvurderingen medfører at vedkommende likevel ikke har opptrådt uaktsomt.

---

⁵⁷ Rt. 1991 s. 119 på s. 127.

⁵⁸ HR-2017-2375-A avsnitt 38.

⁵⁹ Magnus Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven*, 4. utgave, Oslo 2017 s. 933.

⁶⁰ Aarum (1994) s. 322.

⁶¹ Aarbakke (2017) s. 935.

Unnskyldelig faktisk villfarelse forutsetter at styremedlemmet ikke kan bebreides for sin manglende kunnskap om de faktiske omstendighetene.⁶² Utgangspunktet for vurderingen er hvilke krav som generelt kan stilles til et styremedlem, uavhengig av styremedlemmets personlige forutsetninger. I Rt. 2011 s. 562 anførte et styremedlem at hans deltakelse i styret kun var på bakgrunn av vedtektenes krav om at det skulle være ansatte i styret og at han som siviløkonom ikke hadde de samme forutsetninger som et erfarent styremedlem. Høyesterett fant det klart at dette forholdet ikke kunne tillegges vekt.⁶³

I de tilfeller hvor et styremedlem i et statlig eid selskap gjennom utførelsen av sitt verv har påført noen en erstatningsbetingende skade, blir det neste spørsmålet om staten kan anses å ha medvirket til skadeforvoldelsen.

3 På hvilken måte kan staten medvirke til styrets erstatningsbetingende handling?

3.1 Forholdet mellom generalforsamlingen og styret

3.1.1 Staten skal utøve sin myndighet gjennom generalforsamlingen

Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndigheten i selskapet, jf. aksjelovene § 5-1 første ledd. Bestemmelsen fastsetter for det første at generalforsamlingen er den øverste myndigheten i selskapet, og for det andre at aksjeeierne utøver sin myndighet gjennom generalforsamlingen.⁶⁴

Det fremgår av forarbeidene at generalforsamlingen som utgangspunkt har instruksjons- og omgjøringsmyndighet overfor styret og andre selskapsorganer.⁶⁵ Det uttales videre at instruksjonsmyndigheten følger av generalforsamlingens stilling som selskapets øverste organ, men at den "kan stå i et visst motsetningsforhold til rollefordelingen mellom generalforsamlingen og styret".⁶⁶ Dette har sammenheng med at det er styret som har ansvaret for forvaltningen av selskapet.⁶⁷ Det ligger i denne rollefordelingen at det er styret som skal

---

⁶² Aarum (1994) s. 227.

⁶³ Rt. 2011 s. 562 avsnitt 44.

⁶⁴ Aarbakke (2017) s. 334.

⁶⁵ NOU 1996: 3 s. 127.

⁶⁶ NOU 1996: 3 s. 127.

⁶⁷ Aksjelovene § 6-12.

være oppdatert på den daglige driften av selskapet og som følgelig er nærmest til å treffe de forretningsmessige beslutningene i selskapet.

Det er en følge av overordningsforholdet at generalforsamlingen har mulighet til å treffe avgjørelser i alle saker som ikke uttrykkelig er lagt til andre selskapsorganer, herunder en adgang til å instruere styret og andre selskapsorganer. Dette kan være både generelle instruksjoner og instruksjoner knyttet til enkeltsaker.⁶⁸

Dette gjelder likevel bare innenfor rammen av bestemmelsene i aksjelovgivningen og vedtektene. Det fremgår av aksjelovene § 6-28 annet ledd at styret og daglig leder ikke må etterkomme noen beslutning av generalforsamlingen eller et annet selskapsorgan hvis beslutningen strider mot lov eller selskapets vedtekter.

Aksjeeierne kan bare utøve sin myndighet gjennom generalforsamlingen, noe som betyr at det må fattes et bindende vedtak dersom aksjeeierne ønsker å gi styret en instruks eller omgjøre et vedtak truffet av styret. Utenfor generalforsamlingen har aksjeeierne ingen formell myndighet i selskapet.⁶⁹ Aksjeeierne kan imidlertid utøve myndighet på en uformell måte utenfor generalforsamlingen, se nedenfor.

Det er fremhevet av Bråthen at reglene "om generalforsamlingens overordnede stilling som i utgangspunktet gir aksjonærene myndighet til å avgjøre (nesten) alle slags spørsmål, bidrar til å legge forholdene til rette for eierinnflytelse", og at aksjeeierne kan innta en aktiv eierrolle.⁷⁰

Det uttales imidlertid i Eierskapsmeldingen at staten tradisjonelt har vært varsom med å instruere selskapene i enkeltsaker.⁷¹ Dette begrunnes for det første med at det bryter med og undergraver den rolledelingen og ansvarsfordelingen som selskapslovgivningen legger opp til. For det andre at aktiv bruk av instruksjonsmyndigheten på generalforsamlingen kan ha sider mot det konstitusjonelle ansvaret statsråden har overfor Stortinget. Dette omfatter tilfeller hvor statsråden gjennom generalforsamlingsvedtak tar ansvar for disposisjoner som normalt ligger hos styret i selskapene. For det tredje at en aktiv bruk av instruksjonsmyndigheten også kan ha sider mot mulig erstatningsansvar overfor tredjeparter.

---

⁶⁸ Aarbakke (2017) s. 335.

⁶⁹ Aarbakke (2017) s. 329.

⁷⁰ Tore Bråthen, *Selskapsrett*, 5. utgave, Oslo 2017 s. 74 og 147.

⁷¹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 61.

Ved å benytte seg av instruksjonsmyndigheten, og således ta del i de beslutninger som treffes i selskapet, risikerer staten ansvar på lik linje med styret og andre aksjeeiere.

Selv om staten er varsom med å gi instruksjer gjennom generalforsamlingen, er det klart at det også utenfor generalforsamlingen er hensiktsmessig at staten har kontakt med styrene i de statlig eide selskapene. Dette for å sikre en effektiv drift av selskapet, og unngå at styret leder selskapet i en retning som ikke er ønskelig for aksjonærene. Ifølge Eierberetningen er kontakten staten har med selskapene, sammen med valg av styret, det viktigste verktøyet staten har for å følge opp selskapets virksomhet.⁷² Kontakt med selskapene utenfor generalforsamlingen omtales som eierdialog.

Det kan også være nødvendig med kontakt dersom styret ønsker endringer som krever vedtak i generalforsamlingen, for å finne ut hvordan generalforsamlingen stiller seg til spørsmålet. Et aktuelt eksempel på dette er at styret i Statoil ønsket at selskapet skulle endre navn til Equinor. Statoil ASA er et selskap hvor staten eier 67 prosent av aksjene.⁷³ CEO Eldar Sætre informerte på selskapets hjemmeside at forslaget skulle legges frem for generalforsamlingen, og at Regjeringen støttet forslaget og ville stemme for at det ble vedtatt.⁷⁴ Ledelsen hadde følgelig, allerede før forslaget ble fremmet, avklart med staten med sin majoritetsaksjeeier at staten var positiv til et navnebytte. Dersom staten hadde sagt nei til navnebyttet, kunne styret enten unngått å legge frem forslag om navnebytte og således spart mye tid og penger på å behandle saken, eller valgt å uansett legge forslaget frem for generalforsamlingen for enten å gi uttrykk for sitt standpunkt eller håpe at generalforsamlingen likevel vedtok forslaget.

Det påpekes imidlertid av Knudsen og Fagernæs at den forretningsmessige ledelsen av selskapet ikke er statsrådets oppgave, og at selskapets ledelse derfor må avholde seg fra å legge frem saker av forretningsmessig karakter til statsråden, også saker som er av uvanlig eller kontroversiell karakter.⁷⁵

Selv om styret har kompetanse til å avgjøre en rekke saker uten at generalforsamlingen må trekkes inn i beslutningen, er det generalforsamlingen som er den øverste myndighet i selskapet og som kan velge å avsette styret dersom de ikke er fornøyd med deres arbeid.⁷⁶

---

⁷² Statens eierberetning 2016 s. 26.

⁷³ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 97.

⁷⁴ <https://www.statoil.com/en/news/15mar2018-statoil.html> (Sist lest 2.mai 2018).

⁷⁵ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 29.

⁷⁶ Aksjelovene § 6-7 annet ledd.

Aksjeeierne må ha tillit til at styret forvalter selskapet i samsvar med deres interesser. Dersom det ikke lengre foreligger et slikt tillitsforhold, er den normale konsekvensen at eieren gjennom generalforsamlingen bytter ut styret, eventuelt de styremedlemmer som ikke har tillit.⁷⁷ Tillitsforholdet er derfor viktig, og i forholdet mellom generalforsamling og styret kan det være nødvendig med løpende kontakt.

3.1.2 Betydningen av statens eierandel

Størrelsen på statens eierandel i det enkelte selskap har betydning for utøvelsen av eierskapet. Det har for det første betydning for hvor stor innflytelse staten har gjennom generalforsamlingen, og for det andre for hvilke regelsett staten må forholde seg til. I heleide selskaper gjelder det egne særregler når staten er aksjonær, mens i deleide selskaper må staten ta hensyn til de andre aksjonærene. I det følgende vil disse aspekter utdypes videre.

For at generalforsamlingen skal fatte et vedtak, må en viss andel av aksjene eller aksjeeierne ha stemt for vedtaket. Hovedregelen er at en beslutning i generalforsamlingen krever et flertall av stemmene dersom annet ikke er bestemt i loven.⁷⁸ For de fleste beslutninger som treffes er alminnelig flertall tilstrekkelig. En beslutning om å endre vedtektene krever to tredjedels flertall både av de avgitte stemmer og av den aksjekapital som er representert på generalforsamlingen.⁷⁹ For enkelte beslutninger kreves det også kvalifisert flertall eller enstemmighet.⁸⁰

Dersom staten har en dominerende eierandel, vil den følgelig ha stor innflytelse på generalforsamlingen. Hvor stor eierandel staten har i et selskap, har sammenheng med hva den ønsker å oppnå med eierskapet.⁸¹ Begrunnelsen for statlig eierskap varierer fra selskap til selskap der eierskapet kan være begrunnet både ut fra rent forretningsmessige mål og samfunnmessige mål. For å skille mellom eierskapsutøvelsen i selskapene, deles de inn i fire kategorier.⁸²

I kategori 1 inngår selskaper hvor staten kun har forretningsmessige mål med eierskapet. Kategori 2 består av selskaper der staten har et forretningsmessig mål med eierskapet i tillegg

---

⁷⁷ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 38.

⁷⁸ Aksjelovene § 5-17.

⁷⁹ Aksjelovene § 5-18.

⁸⁰ Aksjelovene §§ 5-19 og 5-20.

⁸¹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 57.

⁸² Meld. St. 27 (2013-2014) s. 55-56.

til et mål om å opprettholde norsk forankring av selskapenes hovedkontor. I disse selskapene har staten en særlig interesse i å beholde eierskapet for å bidra til verdiskapning i norsk økonomi og sikre at enkelte virksomheter er tilknyttet Norge.⁸³ Eierskapet i blant annet DNB ASA, Statoil ASA og Telenor ASA hører inn under kategori 2.⁸⁴ I kategori 2-selskaper er det tilstrekkelig med en eierandel på over en tredjedel for å hindre vedtektsendring om flytting av hovedkontoret.⁸⁵

I kategori 3 er selskaper hvor staten har forretningsmessige mål og hvor det er andre samfunnsmessige begrunnelser for eierskapet enn norsk forankring av hovedkontor. Et gjennomgående trekk ved selskapene i denne kategorien er at staten har en høyere eierandel, og de fleste selskap i denne kategorien er heleid av staten. Kategori 4 består av selskaper hvor staten har samfunnsmessige mål med eierskapet. Disse selskapene er gjerne organisert i egne selskapsformer som statsforetak og helseforetak eller gjennom særlov, og faller i all hovedsak utenfor rammen av denne fremstillingen.

Statsaksjeselskap og statsallmenaksjeselskap er betegnelsen på et aksjeselskap eller et allmennaksjeselskap hvor staten eier alle aksjene. I selskap som er heleid av staten gjelder det visse særregler i aksjelovene §§ 20-4 flg.

Aksjelovene § 20-4 utvider statens myndighet som aksjeeier sammenlignet med aksjeeieres myndighet i andre aksje- og allmennaksjeselskaper. Blant annet skal styret velges av generalforsamlingen selv om selskapet har en bedriftsforsamling. Videre kan Kongen overprøve bedriftsforsamlingens beslutninger etter asal. § 6-37, om investeringer av betydelig omfang i forhold til selskapets ressurser, eller rasjonalisering eller omlegging av driften som vil medføre større endring eller omdisponering av arbeidsstyrken, dersom samfunnsmessige hensyn tilsier det. Etter aksjelovene § 20-4 nr. 4 er ikke generalforsamlingen bundet av styrets eller bedriftsforsamlingens forslag om utdeling av utbytte.

I tilknytning til medvirkeransvaret er det særlig den sistnevnte bestemmelsen som kan være av betydning. Dersom Regjeringen tar ut et større utbytte enn det som er foreslått av styret, kan det tenkes at det senere oppstår et tap for selskapets kreditorer ved at de ikke får dekning

---

⁸³ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 51.

⁸⁴ En oversikt over de statlig eide selskapene og hvilken kategori det enkelte selskap tilhører, finnes i Statens Eierberetning 2016 side 42 flg. På Regjeringens hjemmeside, www.regjeringen.no, er det publisert en oppdatert tabell av 2018 som gir oversikt over statens direkte eierskap fordelt etter departement.

⁸⁵ Aksjelovene § 5-18 jf. § 2-2.

for sine krav. Dermed er det et spørsmål om staten i en slik situasjon kan bli ansvarlig som medvirker. Spørsmålet kan ikke besvares uten en nærmere redegjørelse av hva som anses som erstatningsbetingende medvirkning, se nærmere punkt 4.1.

For enkelte av statsaksjeselskapene er det tatt inn bestemmelser i vedtektene som pålegger styret å forelegge alle saker som antas å være av vesentlig, prinsipiell, politisk eller samfunnsmessig betydning for eier.⁸⁶ Noen av selskapene har også en plikt til å regelmessig legge frem for eier en plan for selskapets virksomhet. For slike selskaper vil departementet ha en nærmere kontakt med styret, og er i større grad oppdatert på saker som gjelder den daglige driften. Følgelig kan det i slike tilfeller være mer nærliggende at departementet er involvert i en sak som angår driften av selskapet, og nærmere en situasjon hvor medvirkning kan bli aktuelt.

Der staten har en dominerende eierandel vil den, etter reglene om flertallskrav ved generalforsamlingsvedtak, ha større innflytelse på generalforsamlingen. Dette har også betydning for statsrådens forhold til selskapets styre ved at han kan instruere om selskapets drift og avsette styret dersom staten ikke er fornøyd med styremedlemmenes arbeid. I de tilfeller statsråden har det avgjørende ord i selskapet, kan det lettere tenkes at styret blir påvirket av de synspunkter han fremmer, og det er følgelig mer nærliggende at det oppstår et medvirkningstilfelle. Medvirkningsbestemmelsen i aksjelovene skiller imidlertid ikke mellom eierandel, og staten risikerer ansvar også i selskaper hvor den har en liten eierandel.

Ved utøvelse av eierskapet i de deleide selskapene må staten ta hensyn til de andre aksjonærene i selskapet, særlig dersom staten eier en dominerende andel av aksjene. I aksjelovene finnes det flere bestemmelser som sikrer minoritetsaksjonærenes interesser. Det følger av aksjelovene § 5-21 at generalforsamlingen ikke kan treffe en beslutning som "er egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning". Bestemmelsen verner minoritetsaksjonærene mot myndighetsmisbruk ved at flertallet ikke kan bruke sin beslutningsmyndighet på en måte som innebærer en "urimelig fordel" på mindretallets bekostning.

---

⁸⁶ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 62.

Det følger av forarbeidene at bestemmelsen må ses i sammenheng med likhetsgrunnsetningen i aksjeretten.⁸⁷ Likhetsprinsippet innebærer at alle aksjer gir lik rett i selskapet.⁸⁸ Det er fremhevet i juridisk teori at bestemmelsen tar sikte på å verne aksjeeiernes interesse i selskapet, noe som i alminnelighet anses som en interesse i avkastning og verdistigning på aksjene.⁸⁹

I praksis omfatter bestemmelsen særlig fordeler av økonomisk art.⁹⁰ Ordlyden er imidlertid ikke til hinder for at også fordeler av ikke-økonomisk art rammes av forbudet mot myndighetsmisbruk. Truyen har forstått begrepet "fordel" slik at det forutsetter at beslutningen er egnet til å overføre et gode.⁹¹ Dersom staten oppnår en fordel av politisk art på bekostning av minorietsaksjeeiernes interesser, kan fordelene rammes av bestemmelsen om myndighetsmisbruk.

Det uttales i Eierskapsmeldingen at bestemmelsen om myndighetsmisbruk blir "særlig relevant i selskaper der statens eierskap kan være begrunnet ut fra andre formål enn forretningsmessige, men også dersom staten pålegger selskaper oppgaver som naturlig ikke ligger til selskapet".⁹² Uttalelsen viser til at staten ikke kan fremme samfunnsmessige mål med eierskapet dersom det innebærer en begunstigelse på mindretallets bekostning.

Aksjelovene § 5-21 omfatter de beslutninger som vedtas i generalforsamlingen. For styret finnes det en likelydende bestemmelse i aksjelovene § 6-28, hvor det fremgår at heller ikke styret må foreta noe som er egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning. Det kan således være grunnlag for ansvar dersom staten medvirker til at styret foretar seg noe som innebærer at staten får en urimelig fordel.

For de børsnoterte selskapene finnes det en egen bestemmelse om likebehandling av aksjeeierne. Det følger av verdipapirhandelloven § 5-14 første ledd at "utstedere av finansielle instrumenter opptatt til handel på norsk regulert marked, skal likebehandle innehaverne av

---

⁸⁷ NOU 1996:3 s. 74.

⁸⁸ Aksjelovene § 4-1.

⁸⁹ Filip Truyen, "Myndighetsmisbruk i aksje- og allmennaksjeselskaper", *Jussens Venner* 2004 s. 305-328, se s. 312 og Aarbakke (2017) s. 419.

⁹⁰ Geir Woxholth, *Selskapsrett*, 5. utgave, Oslo 2014 s. 74 og Aarbakke (2017) s. 417.

⁹¹ Truyen (2004) s. 313.

⁹² Meld. St. 27 (2013-2014) s. 65.

deres finansielle instrumenter". Aksjer regnes som finansielle instrumenter.⁹³ Med regulert marked siktes det til foretak som etter tillatelse driver opptak av finansielle instrumenter til handel på markedet, og som legger til rette for omsetning av disse, herunder Børs.⁹⁴ Oslo Børs har i sitt regelverk en likelydende bestemmelse.⁹⁵

I sine retningslinjer legger Oslo Børs til grunn at innholdet i vphl. § 5-14 langt på vei er sammenfallende med asal. §§ 5-21 og 6-28.⁹⁶ Årsaken til dette er presiseringen av likebehandlingskravet i vphl. § 5-14 annet ledd, hvor det fremgår at utstederens styrende organer, tillitsvalgte eller ledende ansatte ikke kan treffe tiltak som er egnet til å gi dem selv, enkelte innehavere av finansielle instrumenter eller tredjemenn en urimelig fordel på bekostning av andre innehavere eller utsteder.

Det følger av vurderingene i Eierskapsmeldingen at kravet til likebehandling av aksjeeierne begrenser muligheten for fri utveksling av informasjon mellom departementet og selskapet, og at aksjelovgivningen også gir klare føringer på statens styringsdialog med børsnoterte selskaper.⁹⁷ Videre uttales det at dette "forhindrer imidlertid ikke at det i tillegg til ordinær eierdialog kan tas opp forhold som er av samfunnsmessig betydning i eierdialogen som staten har med selskapene, på lik linje med andre aksjeeiere og andre interessenter for øvrig".

Dette reiser spørsmålet om hvor stort handlingsrom staten har til å ta opp forhold av samfunnsmessige betydning, uten at dette må anses som en urimelig fordel på mindretallets bekostning. Det er klart at selv om staten er aksjonær på lik linje med andre i det private markedet, vil staten også ha særinteresser som skiller seg fra andre aksjonærers interesser.

Et eksempel som illustrer et slikt tilfelle er situasjonen som oppstod da det statlig eide selskapet Telenor ASA ønsket å selge sin andel av aksjene i TV2 til det danske selskapet Egmont.⁹⁸ Ifølge Norvik som var styreleder i selskapet på den tiden, hadde næringsministeren gjennom flere telefonsamtaler gitt uttrykk for at han var imot dette.⁹⁹ Næringsministeren

---

⁹³ Vhpl. § 2-2.

⁹⁴ Børsloven § 3.

⁹⁵ Børsreglene: Løpende forpliktelser for børsnoterte selskaper (fastsatt av Oslo Børs 2005, sist endret 2017) pkt. 2.1 jf. Børsloven § 24.

⁹⁶ Oslo Børs, retningslinjer for likebehandling: <https://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Regelverk/Retningslinjer-for-likebehandling> (Sist lest 2. mai 2018).

⁹⁷ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 61.

⁹⁸ Lie, Myklebust og Norvik (2014) s. 118.

⁹⁹ Lie, Myklebust og Norvik (2014) s. 119.

uttalte også i media at han ikke ønsket at tv-kanalen skulle selges ut av Norge.¹⁰⁰

Departementet hadde således en politisk interesse i å beholde TV2 i Norge, mens det økonomisk gunstige for aksjonærene var å selge aksjene til det danske selskapet.

Selv om det kan legges til grunn at en beslutning innebærer en fordel for staten, stilles det også krav til at denne fordelten er urimelig for at beslutningen skal omfattes av bestemmelsene om myndighetsmisbruk i aksjelovene. Ifølge Aarbakke er et alminnelig utgangspunkt ved vurderingen at aksjeeierne ikke kan motsette seg et flertallsvedtak som fremmer selskapets vinningsformål og som fremmer samtlige aksjeeieres interesse i avkastning og verdistigning på aksjene.¹⁰¹ Bråthen fremholder at dersom vedtaket er i tråd med vinningsformålet, må det normalt aksepteres.¹⁰² En beslutning som kun fremmer statens særinteresser, vil trolig anses som urimelig. Dersom Telenor hadde solgt sine aksjer til et norsk selskap på bakgrunn av statens interesse i å beholde tv-kanalen, noe som ville medført at aksjene ble solgt til en lavere pris, ville det trolig bli ansett myndighetsmisbruk etter allmennaksjeloven.

Knudsen uttaler at det som er av betydning for likebehandlingskravet er at når selskapet gir staten informasjon, så er det ikke for å tilgodese statlige særinteresser, men for å ivareta selskapets og aksjeeiernes felles interesse.¹⁰³ Det fremholdes også at spørsmål om samfunnsansvar, som for eksempel klima og miljø, er i selskapenes og aksjeeiernes interesse. Begrunnelsen for dette er at ivaretagelse av samfunnsansvar forutsettes å bidra til selskapets utvikling og aksjeeiernes interesse i høyest mulig avkastning på investert kapital.¹⁰⁴

Dersom staten i deleide selskaper skal ta opp forhold av samfunnsmessig betydning med selskapet, må det være begrunnet i selskapets interesse. Har staten særinteresser utover dette, må hensynet til de andre aksjeeierne tas i betraktning.

Staten risikerer et medvirkeransvar både i heleide og i deleide selskaper, særlig dersom staten har en dominerende eierandel. Hvor en aksjeeier er aktiv i eierstyringen og involverer seg i selskapets drift, kan det lettere tenkes at det oppstår tilfeller hvor aksjeeieren kan bli ansvarlig

---

¹⁰⁰ <https://e24.no/media/selger-tv-2-til-egmont/20140130> (Sist lest 2.mai 2018).

¹⁰¹ Aarbakke (2017) s. 419.

¹⁰² Bråthen (2017) s. 167.

¹⁰³ Gudmund Knudsen, "Styremedlemmers taushetsplikt. Særlig overfor staten som aksjeeier og Stortinget", *Lov og rett*, 2015 s. 363-380, se s. 375-376.

¹⁰⁴ Knudsen (2015) s. 372.

som medvirker. Spørsmålet er derfor i det følgende hvor aktiv staten er ved sin eierskapsutøvelse.

3.1.3 Statens eierskapsutøvelse

Regjeringen legger til grunn at staten skal være en aktiv, langsiktig og forutsigbar eier.¹⁰⁵ Det er grundig vurdert av Regjeringen i hvilken grad staten skal være involvert i den virksomheten som drives i de statlige eide selskapene.

I den seneste Eierskapsmeldingen redegjøres det for ulike grader av eierinvolvering hvor det ene ytterpunktet er eiere som fordeler aktiva utover små eierandeler og som overdrar aksjene dersom selskapet ikke presterer og leverer avkastning som forventet.¹⁰⁶ Det andre ytterpunktet er eiere som engasjerer seg i den operasjonelle virksomheten med sikte på å utvikle selskapets lønnsomhet over tid. Om statens posisjon mellom disse ytterpunkter uttales det at "Gode eiere med lav grad av aktiv involvering vil i hovedsak sørge for at selskapet følger prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse for å verne om egne interesser. Ved større grad av involvering kan eiere skape merverdi gjennom å støtte opp og følge opp selskapene".¹⁰⁷

Dette forstås slik at staten skal involvere seg i selskapene ved å følge opp at selskapene handler i tråd med prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse, men at staten ikke skal involvere seg i den operasjonelle virksomheten. Det følger også av, som nevnt ovenfor, at staten er varsom med å instruere styret i enkeltsaker.

Samtidig som staten skal være en aktiv og langsiktig eier, skal eierskapet utøves innenfor rammen av prinsippene for god eierstyring. Debatten om eierstyring (Corporate Governance) har resultert i at flere land og internasjonale organisasjoner har utarbeidet anbefalinger om hva som anses som god eierstyring.¹⁰⁸

Staten har utarbeidet ti prinsipper for sin egen eierstyring som bygger på Norsk anbefaling om eierstyring og selskapsledelse (NUES) og prinsippene av den internasjonale organisasjonen om økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) som omhandler retningslinjer for styring av

---

¹⁰⁵ St. Meld. nr. 13 (2006-2007) s. 5.

¹⁰⁶ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 8.

¹⁰⁷ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 8.

¹⁰⁸ Bråthen (2017) s. 71.

statlig eide selskaper.¹⁰⁹ Disse anbefalingene er ikke rettslig bindende, men gir en veiledning for hva som nasjonalt og internasjonalt anses som god eierstyring.

Statens egne prinsipper legger rammer for eierskapsutøvelsen og medfører at staten ikke fullt ut kan være en aktiv eier som er involvert i selskapets drift. Rammene for utøvelsen av statens eierskap gjelder både for selskaper som er heleid og deleid av staten. Blant annet følger det av disse prinsippene at eierbeslutninger og vedtak skal foregå på generalforsamlingen og at stortingsrepresentanter, statsråder mv. ikke skal være representert i selskapenes styre.¹¹⁰

Staten har som målsetting å være en aktiv eier, men skal kun utøve sin myndighet gjennom generalforsamlingen. Det kan stilles spørsmål om hvor aktivt eierskap det faktisk er rom for å utøve gjennom generalforsamlingen, når denne ordinært bare gjennomføres en gang i året.¹¹¹ Staten har også kontakt med styret utenfor generalforsamlingen. Omfanget og innholdet av denne kontakten skal det redegjøres for nedenfor, det sentrale i denne sammenheng er at eierdialogen gir departementet muligheten til å ta del i selskapets virksomhet også utenfor generalforsamlingen.

Målsettingen om et aktivt eierskap vil være utfordrende hvor eierskapsutøvelsen er begrenset til de saker som tas opp på generalforsamlingen. Dersom statsråden er under et politisk press, for eksempel fordi selskapets virksomhet er gjenstand for debatt i media, kan det være utfordrende å begrense seg til å henvise selskapene til prinsipper for god eierstyring eller vente på neste generalforsamling. Selv om staten kun skal utøve sin myndighet gjennom generalforsamlingen, er det dermed ikke gitt at den alltid gjør det.

Medvirkeransvaret får større betydning i de tilfeller hvor aksjeeierne inntar en aktiv rolle i selskapet ettersom det lettere kan oppstå situasjoner hvor en aksjeeier har påvirket styret på en slik måte at også han kan komme i en ansvarsposisjon. Særlig gjelder dette hvor aksjeeieren har en dominerende andel av aksjene i selskapet idet hans innflytelse er større.

Spørsmålet i det følgende er hva som ligger i medvirkningsbegrepet, når foreligger det erstatningsbetingende medvirkning og hvordan stiller denne vurderingen seg i lys av statens eierskapsutøvelse?

---

¹⁰⁹ "Norsk anbefaling eierstyring og selskapsledelse" (NUES) og "Guidelines on Corporate Governance of State-owned enterprises" (OECD).

¹¹⁰ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 68 og 70.

¹¹¹ Asl. § 5-5 og asal. § 5-6.

3.2 Hva ligger i medvirkningsbegrepet?

3.2.1 Direkte og konkret påvirkning

En naturlig forståelse av begrepet "medvirkning" i aksjelovene § 17-1 annet ledd er at medvirkeren på en eller annen måte har bidratt til at den skadevoldende handlingen ble utført. Ut over dette gir ordlyden liten veiledning om hva som omfattes av medvirkningsbegrepet.

I forarbeidene uttales det under henvisning til Aarbakkes utredning at medvirkning typisk anses å foreligge hvis

"en aksjeeier eller en annen direkte og konkret har påvirket den daglige leders eller vedkommende tillitpersons konkrete skadevoldende forhold. Relevant påvirkning kan være en tilskyndelse, typisk en instruks, som den daglige leder eller tillitspersonen har fulgt eller i all fall lagt vesentlig vekt på ved sine vurderinger. Relevant medvirkning kan også være konkret bistand til det skadevoldende forhold på annen måte".¹¹²

Dette kan forstås slik at medvirkeren for det første må påvirke styremedlemmets konkrete skadevoldende forhold. Medvirkeren må ha påvirket den handlingen eller unnlatsen som førte til at skaden oppstod. Herunder stilles det krav til at påvirkningen har vært direkte og konkret. For det andre må skadevolderen ha fulgt eller handlet i samsvar med denne påvirkningen. Dette kommer til uttrykk ved at relevant påvirkning kan være en tilskyndelse som tillitspersonene "har fulgt eller iallfall lagt vesentlig vekt på" ved sine vurderinger.

Som eksempel på påvirkning nevnes en tilskyndelse, typisk gjennom en instruks. En naturlig forståelse av begrepet tilskyndelse vil også omfatte oppmuntring eller et signal fra medvirkeren. Dette innebærer en form for psykisk påvirkning hvor medvirkeren har gitt uttrykk for det handlingsalternativ skadevolderen bør velge. Det sentrale i denne sammenheng må være innholdet av det som formidles, og at det er egnet til å lede skadevolderen i en gitt retning.

Påvirkning kan også være konkret bistand på annen måte, som for eksempel at medvirkeren fysisk hjelper til med utarbeidelse av dokumenter eller lignende.

---

¹¹² Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167.

Videre mener departementet som utgangspunkt at det forhold at en "daglig leder eller en tillitsperson har en mer eller mindre løpende kontakt med typisk aksjeeier, for eksempel for å drøfte den «politikk» den daglige leder eller tillitspersonen bør følge når vervet utføres" ikke i seg selv kan anses som medvirkning.¹¹³

Medvirkeransvaret avgrenses mot generell kontakt mellom ledelsen og selskapet, det vil si den kontakt som skjer med selskapet utenfor generalforsamling. Dette må ses i sammenheng med at det, som tidligere nevnt, er hensiktsmessig at styret har kontakt med aksjeeierne. Ifølge forarbeidene kan imidlertid løpende kontakt i enkelte tilfeller anses som medvirkning:

"Etter omstendighetene kan forholdet likevel måtte anses å falle inn under medvirkningsbegrepet. Den nærmere grensetrekningen må finne sted i rettsapparatet og i juridisk teori".¹¹⁴

Det kan dermed stilles spørsmål om hva som skal til for at løpende kontakt mellom aksjeeierne og styremedlemmet likevel anses som medvirkning. Det er overlatt til rettspraksis og juridisk teori å avklare etter hvilke omstendigheter løpende kontakt kan falle inn under medvirkningsbegrepet. Spørsmålet er imidlertid ikke kommet opp for domstolene, og er lite drøftet i juridisk teori.

Det typiske tilfellet for medvirkning er direkte og konkret påvirkning av skadeforvoldelsen. Generelt kan det dermed antas at jo nærmere den løpende kontakt retter seg mot konkrete forhold i selskapets drift, desto nærmere er det at det foreligger et medvirkningstilfelle. Det sentrale vil da være innholdet av det som formidles mellom aksjeeier og styret, og ikke hvor ofte de har kontakt.

Det må således foretas en konkret vurdering av omstendighetene i den enkelte sak. I kapittel 5 vurderes ulike typetilfeller av medvirkning nærmere, herunder hvilke omstendigheter som må være til stede for at løpende kontakt kan anses som medvirkning.

I det følgende foretas det en vurdering av om andre rettskilder kan gi klargjøring av hva som ligger i medvirkningsbegrepet, herunder hva som anses som en direkte og konkret påvirkning.

---

¹¹³ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 168.

¹¹⁴ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 168.

Medvirkningsbestemmelsen ble anvendt i HR-2016-1440-A (*Håheller*). Høyesterett drøftet imidlertid ikke innholdet av medvirkningsbegrepet. Ved fastsettelsen av rettsregelen gjøres det kun en bemerkning om at en medvirker kan holdes ansvarlig etter aksjeloven § 17-1 annet ledd.¹¹⁵ Saken gjaldt en avtale om leie av en eiendom som leietakerne skulle utvikle til å bli en turistdestinasjon. Leietakerne, ekteparet Kirsti og Sjur Lærdal, stiftet et aksjeselskap etter avtalen ble inngått og overdro forpliktelsene etter leieavtalen til aksjeselskapet. Kirsti Lærdal var både aksjeeier og styremedlem i selskapet. Det viste seg raskt at prosjektet ikke lot seg realisere, og et sentralt spørsmål var om selskapet var underkapitalisert i forhold til de forpliktelsene selskapet påtok seg.¹¹⁶

Kirsti ble ansett ansvarlig på bakgrunn av at det etter ekteparets egne vurderinger av hva prosjektet ville koste og mulighetene for finansiering, måtte anses klart uaktsomt av henne som styreleder å pådra selskapet en slik forpliktelse. Videre uttales det at "Sjur Lærdal opptrådte på lik linje med sin ektefelle, og må anses som medvirker i denne sammenheng".¹¹⁷

Høyesterett kom også til at Kirsti ble ansvarlig som aksjonær:

"Å overdra leieavtalen til et åpenbart underkapitalisert selskap, hvor Lærdals burde ha skjønnet at selskapet ikke ville kunne oppfylle avtalen, og på den måten kvitte seg med det personlige ansvaret, innebærer et misbruk av aksjeselskapsformen. Sjur Lærdal hefter som medvirker også på dette punktet".¹¹⁸

Høyesterett omtaler begge leietakerne som Lærdals og vurderer deres handlinger samlet. Det skilles ikke klart ut hvordan Sjur medvirket til Kirstis handlinger og således hva som ble ansett som medvirkningshandling. Saksforholdet er imidlertid så særegent at det vanskelig kan trekkes slutninger for hva som generelt må anses som medvirkning. Ekteparet var begge bundet av kontrakten som ble overdratt til selskapet, og de jobbet sammen om utviklingsprosjektet. At Kirsti sto oppført som eneste aksjonær og styremedlem fremstår etter saksforholdet som nærmest tilfeldig. En like nær tilknytning mellom staten som aksjonær og styret i et statlig eid selskap kan ikke anses som et praktisk typetilfelle.

---

¹¹⁵ HR-2016-1440-A avsnitt 40.

¹¹⁶ HR-2016-1440-A avsnitt 42.

¹¹⁷ HR-2016-1440-A avsnitt 79.

¹¹⁸ HR-2016-1440-A avsnitt 81.

Heller ikke underrettspraksis gir noen særlige bidrag om hva som må anses som medvirkning. I en dom av Borgarting lagmannsrett ble en advokat erstatningsansvarlig etter medvirkeransvaret på bakgrunn av at han hadde utbetalt midler fra en klientkonto til en aksjeeier i selskapet som ble brukt til aksjeeierens private formål, uten at vedkommende hadde rett til å disponere over midlene.¹¹⁹ Medvirkningshandlingen bestod i selve utbetalingen av midlene fra klientkontoen, altså fysisk bistand.

Medvirkningsbestemmelsen i aksjelovene § 17-1 annet ledd bygger delvis på medvirkningsbestemmelsen som fulgte av aksjeloven av 1976 § 15-1.¹²⁰ Bestemmelsen omfattet "den som i egenskap av aksjeeier forsettlig eller aktløst medvirker" til skade som nevnt i første punktum, jf. § 15-1 annet punktum. I motsetning til dagens bestemmelse var den begrenset til medvirkning i egenskap av aksjeeier, og det følger av forarbeidene at formuleringen "forsettlig eller uaktsomt har medvirket til", bør løses på samme måte som etter den tidligere aksjeloven.¹²¹ Videre fremgår det at rettspraksis og juridisk teori rundt den tidligere bestemmelsen fortsatt vil kunne ha relevans.¹²²

I forarbeidene til den tidligere aksjeloven uttales det at spørsmålet om ansvar er "særlig aktuelt hvor en dominerende aksjeeier reelt sett styrer selskapet uten at han personlig er representert i selskapets organer".¹²³ Forarbeidene kan forstås dithen at medvirkeransvaret særlig tar sikte på den situasjon hvor det er en aksjeeier som faktisk treffer beslutningene, uten at han er en del av selskapets ledelse. Dette kan også formuleres slik at ansvaret plasseres hos den reelle beslutningstakeren.¹²⁴

Som tidligere nevnt er det lagt til grunn i forarbeidene at en aksjeeier også på ulovfestet grunnlag kan ilegges ansvar for medvirkning til en skadevoldende handling.¹²⁵ Det samme ble lagt til grunn i forarbeidene til aksjeloven av 1976.¹²⁶ Den rettskildemessige vekten av slike uttalelser likestilles med juridisk litteratur.¹²⁷ I juridisk teori er det imidlertid ikke enighet om et slikt prinsipp eksisterer på ulovfestet grunnlag, se nedenfor.

---

¹¹⁹ LB-2015-90147.

¹²⁰ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 117.

¹²¹ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167.

¹²² Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167.

¹²³ Ot.prp. nr. 19 (1974-1975) s. 215.

¹²⁴ Normann (2010) s. 241.

¹²⁵ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 112.

¹²⁶ NUT 1970:1 s. 186.

¹²⁷ Eckhoff (2000) s.70.

Dette reiser spørsmålet om det foreligger et ulovfestet medvirkeransvar og om dette regelsettet kan gi bidrag ved klargjøring av innholdet i den lovfestede medvirkningsregelen i aksjelovene § 17-1 annet ledd.

I alminnelig erstatningsrett er det skadelidtes medvirkning som har blitt behandlet, mens medvirkning på skadevoldersiden har kommet i bakgrunnen.¹²⁸ Utgangspunktet er at dersom en skade er voldt av flere blir de solidarisk ansvarlige.¹²⁹ Spørsmålet om hvem som kan anses å ha voldt skaden har blitt løst etter vilkåret om årsakssammenheng.¹³⁰

Vatne fremholder at den ulovfestede erstatningsretten ikke godtar et medvirkende årsaksforhold på skadevoldersiden og fremhever at betingelseslæren er den klare hovedregel.¹³¹ Normann viser til den alminnelige oppfatning i juridisk teori om at hver skadevolder må vurderes for seg, og at det er uklart hva forarbeidenes henvisning egentlig innebærer.¹³² Hagland har foretatt en omfattende utredning av hvorvidt det foreligger et ulovfestet prinsipp om medvirkeransvar, og konkluderer på bakgrunn av lovfestede medvirkningsregler, rettspraksis og reelle hensyn at medvirkeransvar eksisterer som et prinsipp i norsk rett.¹³³

Det fremstår som uklart om det foreligger et ulovfestet medvirkeransvar i norsk rett og hva innholdet av et slikt prinsipp kan være. En grundig vurdering av spørsmålet faller utenfor rammen av denne fremstillingen. I mangel av klare holdepunkter legges det til grunn at ulovfestet rett om medvirkning på skadevoldersiden ikke kan gi noe bidrag til tolkningen av medvirkningsregelen i aksjelovene.

Sentralt i medvirkningsbegrepet er den påvirkningen som har skjedd fra medvirkerens side og hvorvidt skadevolderen har handlet på bakgrunn av denne påvirkningen. Det at ansvaret knyttes opp mot den som reelt sett styrer selskapet, er et moment som trekker i retning av at det er den som faktisk treffer beslutningen, som skal ilegges ansvar. Spørsmålet blir så hvordan denne vurderingen stiller seg i lys av statens eierskapsutøvelse.

---

¹²⁸ Birgitte Hagland, *Erstatningsbetingende medvirkning*, Oslo 2012 s. 17-18.

¹²⁹ Skl. § 5-3.

¹³⁰ Lødrup (2009) s. 331.

¹³¹ Vatne (2010) s. 76.

¹³² Normann (2010) s. 237.

¹³³ Hagland (2012) s. 309.

3.2.2 Grensen mellom påvirkning og innspill

For å bli ansvarlig som medvirker i medhold av aksjelovene, må staten direkte og konkret påvirke styret. Det klareste typetilfellet av påvirkning er bindende instruksjer gjennom vedtak i generalforsamlingen. Mer uklart blir det i de tilfeller hvor det er kontakt mellom staten og styret utenfor generalforsamlingen. Det må derfor vurderes nærmere hva som skal til for at statens kontakt med styret utenfor generalforsamlingen kan anses som direkte og konkret påvirkning.

Ifølge statens egne prinsipper for god eierstyring skal eierbeslutninger og vedtak foregå på generalforsamling. Det uttales i Eierskapsmeldingen at dette ikke er til hinder for kontakt mellom eier og selskap utenfor generalforsamlingen, på lik linje med det som er vanlig praksis i kapitalmarkedet for øvrig.¹³⁴ Det legges til grunn at slik kontakt er "en forutsetning for å få informasjon om virksomheten, og er således et viktig element i den normale utøvelsen av eierskapets oppfølgings- og kontrollfunksjon. Rammene er heller ikke til hinder for at staten i møter med selskapene tar opp forhold som selskapene bør vurdere i tilknytning til sin virksomhet og utvikling".¹³⁵

Det understrekes imidlertid at eventuelle synspunkter som staten formidler i slike møter "er å betrakte som innspill til selskapets administrasjon og styre. Saker som krever tilslutning fra eier må behandles på generalforsamlingen".¹³⁶

Ved at det understrekes at departementets synspunkter ved kontakt utenfor generalforsamlingen kun skal betraktes som innspill, og ikke som bindende instruksjer, gjøres det klart at styret må foreta selvstendige vurderinger av de synspunkter departementet fremmer. Det ligger i dette at styret ikke skal la seg påvirke av de synspunkter som fremmes av staten utenfor generalforsamlingen. Det er styret som har ansvaret for forvaltningen av selskapet og skal handle i selskapets interesse. Styret må foreta egne vurderinger blant annet av hva som er det beste for selskapet og om beslutningen kan påføre noen et økonomisk tap som er erstatningsbetingende.

Statsråden vil fremme synspunkter nettopp for å forsøke å påvirke; han eller hun vil gi uttrykk for et syn på saken som følgelig vil være det statsråden mener er det beste handlingsalternativ.

---

¹³⁴ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 68.

¹³⁵ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 68.

¹³⁶ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 68.

Formålet med dette kan ikke være noe annet enn å forsøke å få styret til å handle i samsvar med statsrådets synspunkter. Begrepet påvirkning kan derfor være et vanskelig vurderingstema i et tilfelle som dette, hvor statsråden fremmer sine synspunkt for å påvirke, men samtidig fremholder at synspunktene kun skal betraktes som innspill, og at styret må foreta sine egne vurderinger. Spørsmålet blir følgelig hva som skal til for at et synspunkt går fra å være et innspill til styret til å måtte anses som en direkte og konkret påvirkning.

Aarbakke viser til at medvirkningsregelen kan ha betydning der aksjeeieren utenom generalforsamlingen instruerer eller på annen måte tilskynder ledelsen til en erstatningsbetingende handling, og uttaler i denne forbindelse:

"Det at instruksene rettslig sett ikke var bindende for den instruksene var rettet mot, kan i og for seg ikke være avgjørende dersom den etter sitt innhold fremstår som et pålegg eller en tilskyndelse".¹³⁷

Selv om staten har gitt uttrykk for at synspunkter er å betrakte som innspill, er det klart at en slik uttalelse ikke vil stå seg overfor aksjelovene § 17-1 annet ledd dersom de uttalelser statsråden kommer med, i realiteten må oppfattes som en instruks eller en tilskyndelse. Det må foretas en konkret vurdering i det enkelte tilfellet av om uttalelsen må anses som en tilskyndelse, selv om synspunkter staten fremmer generelt er å anse som innspill.

Et aktuelt eksempel på at grensen mellom påvirkning og innspill kan være vanskelig å trekke er en sak som har vært oppe i media i tilknytning til selskapet Innovasjon Norge. Innovasjon Norge er et særlovsselskap hvor staten har en eierandel på 51%.¹³⁸ Selv om forholdet ikke reguleres av aksje- eller allmennaksjeloven, er det egnet til å belyse at det ikke alltid er enkelt å avgjøre om et synspunkt faktisk har fremstått som et innspill. I starten av mars 2018 trakk Per Otto Dyb seg som styreleder i Innovasjon Norge og begrunnet dette med at næringsministeren hadde lagt bånd på styrets arbeid ved å be styret om å utsette behandlingen av ansettelsesforholdet til selskapets daglige leder.¹³⁹

Stortingsrepresentant Terje Askeland stilte kort tid etter følgende skriftlig spørsmål til næringsminister Torbjørn Røe Isaksen: "Hvordan kan statsråden ha satt seg i en situasjon hvor

---

¹³⁷ Aarbakke (2017) s. 952.

¹³⁸ Lov om Innovasjon Norge § 2.

¹³⁹ <https://e24.no/makro-og-politikk/innovasjon-norge/innovasjon-norge-styrelederen-slaar-tilbake-mener-han-maatte-gaa-etter-isaksen-innblanding/24278844> (Sist lest 2.mai 2018).

budskapet han har oppgitt å ville fremføre så til de grader har blitt misforstått, og hvordan vil han sikre at slike situasjoner ikke oppstår igjen?"¹⁴⁰ Stortingsrepresentanten viste til et sitat fra den tidligere styrelederen som hadde uttalt at "Statsråden og jeg har tydeligvis oppfattet dette helt motsatt. Jeg spurte ham direkte og i andre personers nærvær om styret sto fritt til å fortsette behandlingen av forholdet til administrerende direktør, hvorpå han svarte: Nei, nei det er ikke slik det skal forstås".¹⁴¹

Næringsministeren svarte at han i samtale med styrelederen var klar på at synspunkter formidlet i samtalen ikke var å betrakte som instruksjon, og at han aksepterte at styrelederen var uenig i hans vurdering av ulempene med tidspunktet for å starte en prosess.¹⁴² Isaksen holdt fast ved at hans synspunkter var å betrakte som innspill og viste til statens eierstyringsprinsipper. Det sentrale i denne sammenheng er imidlertid at hans synspunkt ble oppfattet som en instruks og en innblanding i selskapets drift fra statsrådets side.

Næringsministeren tok imidlertid til etterretning at det var kommet frem ulike oppfatninger av hvordan innspill fra departementet som eier i dialogen med styreleder skulles forstås, og at dette ikke var en ønskelig situasjon og noe både de som eier og styret måtte lære av.¹⁴³

Knudsen og Fagernæs har i en utredning av 2017 vurdert hvordan departementets kontakt med styret utenfor generalforsamlingen burde foregå. Det fremholdes at det fra departementets side kan være grunn til å begrense deres tilgang til selskapsinformasjon og at departementet ikke har noen plikt til å holde seg orientert om den løpende forretningsmessige driften av selskapet. "Mottar departementet likevel slik informasjon i sin kontakt med selskapet, kan departementet vanskelig unnlate å forholde seg til denne hvis informasjonens karakter tilsier det, f.eks. fordi den har betydning for statens forventninger til selskapet. Dette gjelder selv om spørsmålet i utgangspunktet ligger innenfor styrets anvendelsesområde".¹⁴⁴

Det er et viktig poeng at de tilfeller hvor departementet mottar informasjon om selskapets drift, kan det være vanskelig å unnlate å forholde seg til informasjonen. Det er nettopp i slike tilfeller at det kan være fristende å fremme sine synspunkter om saken.

---

¹⁴⁰ Dokument nr. 15:1156 (2017-2018).

¹⁴¹ Dokument nr. 15:1156 (2017-2018).

¹⁴² Dokument nr. 15:1156 (2017-2018).

¹⁴³ Dokument nr. 15:1156 (2017-2018).

¹⁴⁴ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 48.

Videre følger det av utredningen at departementet må unngå bruk av uformelle "styringssignaler" utenfor generalforsamlingen.¹⁴⁵ Det vil si signaler som fremstår eller av selskapsledelsen kan oppfattes som en instruks eller et pålegg om håndtering av enkeltsaker. Dette begrunnes med at bruken av slike uformelle styringssignaler skaper en uryddig rollefordeling mellom departementet og selskapsledelsen, og uklare ansvarsforhold omkring de avgjørelser som treffes.

Det uttales videre i utredningen at selv om det som blir sagt fra departementets side utenom generalforsamlingen "rettslig sett ikke er bindende for selskapsledelsen, vil uttalelser som fremtrer som mer enn innspill, lett virke ledende ved den senere behandlingen av saken i selskapets organer. Etter omstendighetene kan slik påvirkning av selskapsledelsen gi grunnlag for et medvirkeransvar for staten etter ansvarsregelen i aksjeloven § 17-1 annet ledd".¹⁴⁶

Sentralt i vurderingen er at slike signaler kan fremstå eller oppfattes av styret som en instruks, og ikke et innspill. Dersom de anser seg forpliktet til å legge slike føringer til grunn, risikerer departementet å havne i en ansvarssituasjon. I denne sammenheng kan det også ses hen til hensynet som lå bak den tidligere medvirkningsregelen om at det er den reelle beslutningstaker som skal ilegges ansvar.

3.2.3 Valg av styremedlemmer

Det er fremhevet i Eierberetningen at den kanskje viktigste oppgaven for staten som eier er å velge gode styrer til å forvalte selskapene.¹⁴⁷ Staten har imidlertid fått kritikk av Kontroll- og konstitusjonskomiteen for sin eierskapsutøvelse ved valg av styremedlemmer.¹⁴⁸

Bakgrunnen for kritikken var særlig tre hendelser som knyttet seg til daværende Nærings- og handelsminister Trond Giske. Statsråden hadde vært involvert i ansettelsen av Rune Oslø som ny administrerende direktør i selskapet Entra Eiendom hvor han tidligere hadde blitt erklært inhabil i saker som gjaldt en særlig fordel eller tap for Oslø. Det ble også kritisert at han foreslo et nytt styremedlem i Kongsberggruppen ASA uten at styret var på valg, og at han i forbindelse med valg av styremedlemmer i Telenor ASA foreslo to styremedlemmer etter at nominasjonsprosessen var avsluttet, som hadde nær tilknytning til arbeiderpartiet.

---

¹⁴⁵ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 48.

¹⁴⁶ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 48.

¹⁴⁷ Statens eierberetning 2016 s. 3.

¹⁴⁸ Innst. 209 S (2012-2013) s. 9.

Komiteen stilte statsråden spørsmålet om han hadde "forståelse for at «innspill» fra NHD etter at nominasjonskomiteen i Telenor har lagt frem sine forslag, kan bli oppfattet som press".¹⁴⁹ I høringsrunden i forbindelse med saken ble det også diskutert hvorvidt styret hadde vært utsatt for press fra statsråden. Dette reiser spørsmålet om slik påvirkning fra statsråden kan anses som erstatningsbetingende medvirkning.

Det fremgår av forarbeidene at begrepet medvirkning ikke tar sikte på "det at en aksjeeier eller en annen person har bidratt til valg eller utpeking av en tillitsperson eller en annen person med en selskapsrettslig egenskap som eventuelt senere forvolder en skade".¹⁵⁰ I Aarbakkes utredning uttales det i denne forbindelse at begrepet medvirkning ikke kan "omfatte det forhold at en aksjeeier eller en annen overfor selskapets generalforsamling (eventuelt bedriftsforsamling m.v.) har foreslått en person valgt som tillitsperson".¹⁵¹

Aarbakke viser til at ansvar etter annet ledd forutsetter at det må være en viss nærhet til den skadevoldende handlingen for å bli holdt ansvarlig som medvirker, og at skaden må være konkret påregnelig for medvirker.¹⁵²

I forarbeidene gjøres det klart at det å velge eller bidra til valg av et styremedlem ikke medfører at statsråden holdes ansvarlig for styremedlemmets etterfølgende utførelse av vervet. Statsrådets påvirkning ved valg av styremedlemmer anses ikke som erstatningsbetingende medvirkning.

Det er et grunnleggende synspunkt at medlemmene av selskapets styre skal handle i selskapets interesse og ikke på vegne av den som har utpekt styremedlemmet. Dette kommer blant annet til uttrykk i Rt. 1996 s. 742 (*Minnor-dommen*) hvor det uttales at "Styremedlemmer er selskapets tillitsmenn og har et selvstendig ansvar for å handle i selskapets interesse, ikke i arbeidsgiverens".¹⁵³

Selv om en statsråd velger et styremedlem som vedkommende har nær kontakt med, kan ikke styremedlemmet anses å handle på vegne av statsråden. Noe annet er det at det i slike tilfeller kan være mer nærliggende at statsråden har jevnlig kontakt med styremedlemmet. For at det

---

¹⁴⁹ Innst. 209 S (2012-2013) s. 5.

¹⁵⁰ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 167-168.

¹⁵¹ Aarbakke (2004) pkt. 3.3.3.

¹⁵² Aarbakke (2017) s. 951.

¹⁵³ Rt. 1996 s. 742 s. 759.

skal anses som medvirkning, må imidlertid påvirkningen knytte seg til den erstatningsbetingende handlingen, og ikke til forholdet mellom statsråden og styremedlemmet.

3.3 Hva ligger i skyldkravet for medvirkeren?

Skyldkravet for styremedlemmet er behandlet ovenfor i punkt 2.3. Spørsmålet blir så hvordan skyldkravet stiller seg for medvirkeren. Etter første ledd deles aktsomhetsvurderingen som tidligere nevnt inn i en objektiv og en subjektiv del, hvor brudd på en handlingsnorm er en presumsjon for ansvar. Når det gjelder medvirkeren, er hans ansvar nært knyttet opp mot hovedmannens ansvar, noe som forutsetter at det allerede har blitt konstatert brudd på en handlingsnorm. Vurderingen av om medvirkeren oppfyller skyldkravet blir følgelig annerledes enn den blir for hovedmannen.

Etter ordlyden i aksjelovene § 17-1 annet ledd kan det kreves erstatning av "den som forsettlig eller uaktsomt har medvirket". Ordlyden forstås dithen at det er selve medvirkningshandlingen som må anses uaktsom.¹⁵⁴

Videre fremgår det av aksjelovene § 17-1 annet ledd siste punktum at erstatning kan kreves av medvirkeren selv om skadevolderen ikke kan holdes ansvarlig fordi han eller hun ikke har utvist forsett eller uaktsomhet. Det følger av forarbeidene at det er tilstrekkelig at hovedmannens forhold er rettsstridig (objektiv uaktsomhet).¹⁵⁵ Ut over dette kan det ikke utledes av departementets vurderinger hva som ligger i skyldkravet for medvirker.

Heller ikke i Aarbakkens utredning uttales det noe mer om hva som ligger i det subjektive skyldkravet for medvirker, annet enn at "medvirkeren må kunne bebreides for at han har medvirket til hovedmannens rettsstridige forhold".¹⁵⁶

Lovtekniske hensyn trekker i retning av at det subjektive skyldkravet for medvirkeren skal bedømmes på samme måte som for hovedmannen. Hovedmannen bedømmes etter hvilke krav som stilles til ham som styremedlem, og det skal mye til for at en unnskyldningsgrunn kan medføre bortfall av erstatningsansvaret.¹⁵⁷ Et ansvar for en aksjonær som medvirker bør etter

---

¹⁵⁴ Vatne (2010) s. 84.

¹⁵⁵ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 168.

¹⁵⁶ Aarbakke (2004) pkt. 3.3.3.

¹⁵⁷ Se pkt. 2.3 ovenfor.

denne betraktningen bedømmes ut fra de krav som stilles til kunnskap om rettslige og faktiske omstendigheter hos aksjonæren.

Dette innebærer at medvirkeren må ha kunnskap om at medvirkningshandlingen medfører brudd på en norm. I henhold til tradisjonell privatrettslig betraktning er uvitenhet om den normen som gjør handlingen eller unnlatsen rettsstridig, eller en uriktig forståelse av normen, som hovedregel ingen fritaksgrunn.¹⁵⁸ Dersom statsråden ikke er klar over at handlingen er i strid med lovgivningen eller vedtektene, kan han likevel ilegges ansvar. Hvis statsråden derimot mangler kunnskap om de faktiske omstendighetene som medfører at normen er brutt, kan det lettere tenkes at kravet til subjektiv skyld er oppfylt.

Utgangspunktet for vurderingen er hvilken kunnskap skadevolderen hadde på handlingstidspunktet.¹⁵⁹ Ifølge Andenæs må skadevolderen vurderes ut fra sin kunnskap om den faktiske situasjon på det tidspunktet som er avgjørende, og en side av vurderingen er hvorvidt vedkommende burde skaffet seg mer kunnskap.¹⁶⁰

Styret har som tidligere nevnt et ansvar for forvaltningen av selskapet og plikter å holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling.¹⁶¹ Aksjeeierne har ingen tilsvarende plikt til å holde seg oppdatert om forhold ved den forretningsmessige driften av selskapet. Den enkelte aksjeeier har en rett til å møte på generalforsamlingen, men ingen plikt utover at det er et krav til at det avholdes generalforsamling.¹⁶²

Som følge av styrets forvaltningsansvar vil et styremedlem ofte ha mer kunnskap om selskapets daglige virksomhet enn aksjeeierne. Aarbakke uttaler i tilknytning til aktsomhetsvurderingen etter første ledd at den må bli "vesensforskjellig for styremedlemmer, for daglig leder og for andre tillitsmenn, idet deres roller i selskapet er vidt forskjellige".¹⁶³

I forarbeidene til aksjeloven av 1976 ble det lagt til grunn at en aksjeeier etter ulovfestet rett kan bli ansvarlig både på selvstendig grunnlag og som medvirker.¹⁶⁴ Det uttales at det ved bedømmelsen av om det foreligger ansvarsbetingende uaktsomhet, er et vesentlig spørsmål

---

¹⁵⁸ Aarum (1994) s. 230.

¹⁵⁹ Rt. 1991 s. 119 s. 125.

¹⁶⁰ Mads Henry Andenæs m.fl., *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, 3. utgave, Oslo 2016 s. 649.

¹⁶¹ Aksjelovene § 6-12.

¹⁶² Asl. §§ 5-2 og 5-5 og asal. §§ 5-2 og 5-6.

¹⁶³ Aarbakke (2017) s. 933.

¹⁶⁴ NUT 1970:1 s. 186.

hva som kan ventes av en aksjeeier, og at det vil ha betydning om det dreier seg om en flertallsaksjeeier eller en mindretallsaksjeeier.¹⁶⁵ Det vurderes slik at det av flertallsaksjeeieren ofte må kreves mer fordi han i mange henseender faktisk kan dirigere selskapet, uten at det kommer til uttrykk i vedtak på generalforsamlingen. Det siktes med andre ord til aksjeeiere med en dominerende eierandel som er aktivt involvert i selskapets drift. Andenæs viser til at uttalelsen i forarbeidene fremdeles kan gi veiledning, og at det i tråd med denne må foretas en mer nyansert vurdering av spørsmålet om subjektive unnskyldningsgrunner enn for styremedlemmers vedkommende.¹⁶⁶

Aarbakke fremholder også at det i alminnelighet ikke kan kreves at aksjeeieren skal ha slik innsikt i selskapets forhold at det er grunnlag for å si at det foreligger uaktsom skadeforvoldelse, og at aksjeeieransvaret derfor vil ha særlig betydning overfor de store og retningsgivende aksjeeiere.¹⁶⁷

På bakgrunn av aksjeeiernes rolle i selskapet skal det mer til for at en aksjeeier ilegges ansvar sammenlignet med et styremedlem. Sentralt i vurderingen er hvilke krav som kan stilles til aksjeeierens kunnskap om de faktiske omstendighetene.

Videre er det klart at dersom det kan påvises at aksjeeieren har hatt kunnskap om de faktiske omstendigheter som medfører brudd på en norm, og likevel bidrar til dette, må vilkåret om uaktsomhet være oppfylt. Et eksempel på dette er at et styremedlem i et kvartalsmøte informerer statsråden om en sak styret skal behandle. Selv om det ikke kan kreves at statsråden har kunnskap om forholdet, vil dette være uten betydning når det kan påvises at slik kunnskap forelå.

Spørsmålet om hvordan staten kan medvirke til styrets erstatningsbetingende handling kan sammenfattes slik; staten kan medvirke gjennom utøvelse av den myndighet som ligger til generalforsamlingen, men også gjennom uformell kontakt utenfor generalforsamling. Hvor stor innflytelse staten har på styret i det enkelte selskap er avhengig av statens eierandel, og i hvilken grad staten bør være involvert i styrets beslutninger følger av statens egne rammer for eierstyring. Dersom staten skal bli ansvarlig som medvirker, må det foreligge en direkte og konkret påvirkning av styremedlemmet, og styremedlemmet må ha handlet i samsvar med

---

¹⁶⁵ NUT 1970:1 s. 186.

¹⁶⁶ Andenæs (2016) s. 665.

¹⁶⁷ Aarbakke (2017) s. 937.

denne påvirkningen. I det følgende vil de ulike former for medvirkning vurderes nærmere, først de tilfeller hvor staten medvirker gjennom generalforsamlingsvedtak og deretter typetilfeller hvor det kan foreligge medvirkning ved uformell kontakt med styret.

4 Medvirkning gjennom generalforsamlingsvedtak

4.1 Vedtak etter forslag fra styret

For at staten skal anses som medvirker på grunnlag av generalforsamlingsvedtak, må medvirkningen knytte seg til en beslutning som er fattet av styret. Utgangspunktet er at staten kan bli erstatningsansvarlig for de vedtak som treffes i generalforsamlingen etter aksjelovene § 17-1 første ledd.

Grensen mellom første og annet ledd knytter seg til hvem som kan anses å ha truffet avgjørelsen, og som i så måte anses som hovedskadevolder. Det er de som i egenskap av aksjonær eller styremedlem forsettlig eller uaktsomt volder skade, som blir ansvarlig etter første ledd. Det kan imidlertid tenkes tilfeller hvor styret underretter generalforsamlingen om et vedtak som skal fattes, og generalforsamlingen støtter forslaget som senere styrebehandles.

Et spesielt tilfelle følger som tidligere nevnt av spesialbestemmelsen for statsaksjeselskap og statsallmennaksjeselskap § 20-4 nr. 4, hvor generalforsamlingen ikke er bundet av styrets forslag til utbytte. Det kan stilles spørsmål ved om staten som aksjonær kan bli ansvarlig dersom de fastsetter et utbytte som er høyere enn styrets forslag i medhold av aksjelovene § 20-4 nr. 4, og dette påfører kreditorene et tap.

Dersom uttak av utbyttet i seg selv medfører at kreditorene lider et tap, kan staten bli ansvarlig etter første ledd. Dette på bakgrunn av at staten har utført handlingen i "egenskap" av å være aksjonær, og at skyldkravet må anses oppfylt ettersom handlingen medfører et brudd på kravet til forsvarlig egenkapital og likviditet etter aksjelovene § 3-4, jf. aksjelovene § 17-1 første ledd. Synspunktet støttes av Knudsen og Fagernæs, som i tillegg fremholder at dersom styret gjennomfører et vedtak som fører til at selskapet får uforsvarlig lav egenkapital og likviditet, kan både styret og staten erstatningsansvarlig.¹⁶⁸

---

¹⁶⁸ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 42.

Forutsatt at uttak av utbyttet ikke umiddelbart medfører et tap for kreditorene, men at det bidrar til at selskapets økonomiske situasjon svekkes og styret på bakgrunn av dette fatter en beslutning som fører til at kreditorene lider et tap, kan det bli aktuelt med medvirkeransvar.

Ifølge forarbeidene er begrunnelsen for at generalforsamlingen i aksjeselskap- og allmennaksjeselskap ikke kan beslutte utdelt høyere utbytte enn styret har foreslått, at det er styret som har ansvaret for forvaltningen av selskapet.¹⁶⁹ Styret skal holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og har en handleplikt dersom det må antas at egenkapitalen er lavere enn forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet.¹⁷⁰

Statseierskapsutvalget fikk i 2004 i oppdrag å gjennomgå organiseringen og forvaltningen av statlig eierskap, og anbefalte i denne forbindelse at lovens normalregel for utbyttebeslutninger også skulle anvendes for statsaksjeselskap.¹⁷¹ Det følger av utredningen at statens utbyttevedtak har blitt kritisert for å være for høye og uforutsigbare i heleide selskaper.¹⁷²

Utvalget understreket at også statsaksjeselskaper kan gå konkurs uten at staten står ansvarlig med mer enn innskutt kapital, og at hensynet til kreditorene er et argument for at staten ikke skal overstyre styrets vurdering når det gjelder utbytteutbetalinger.¹⁷³ Det ble videre uttalt at en slik ordning også sikrer at "styrets ansvar for selskapets økonomi er mer i pakt med deres beslutningskompetanse enn ved dagens ordning".¹⁷⁴

Det sentrale i denne sammenheng er således at styret har ansvaret for forvaltningen av selskapet uten å ha kontroll over hvor mye av selskapets frie egenkapital som tas ut i utbytte. Tilbakeholdelse av utbytte er en av flere kilder til kapital og kan bidra til å finansiere lønnsom vekst.¹⁷⁵ Dersom det tas ut for mye i utbytte, kan dette også få konsekvenser for selskapets likviditet. Når det er styret som har ansvaret for den økonomiske forvaltningen, med et påfølgende erstatningsansvar etter aksjelovene § 17-1 første ledd, synes det urimelig om staten går fri for ansvar hvor uttak av utbytte har medført tap for kreditorene.

---

¹⁶⁹ NOU 1996:3 s. 155.

¹⁷⁰ Aksjelovene §§ 6-12 (3) og 3-5.

¹⁷¹ NOU 2004:7 s. 9 og 94.

¹⁷² NOU 2004:7 s. 93.

¹⁷³ NOU 2004:7 s. 94.

¹⁷⁴ NOU 2004:7 s. 94.

¹⁷⁵ NOU 2004:7 s. 93.

Ansvaret for styret kan være på grunnlag av brudd på handleplikten ved uforsvarlig egenkapital eller for eksempel brudd på den ulovfestede lojalitetsplikten i kontraktsforhold. Eksempelvis at styret har inngått en kontraktsforpliktelse med en utenforstående uten å opplyse om selskapets økonomiske situasjon.¹⁷⁶

Spørsmålet blir følgelig om uttak av utbyttet kan anses som en direkte og konkret påvirkning av styrets skadevoldende handling eller unnlattelse. Medvirkningshandlingen for staten som aksjonær er beslutningen om at midlene tas ut av selskapet.

På den ene side er det klart at det vil innebære en påvirkning av styrets handlinger i den forstand at styret må fatte vedtak på bakgrunn av en dårligere økonomisk situasjon. På den annen side er ikke staten innblandet i styrets etterfølgende beslutning. Det at midlene tas ut av selskapet vil påvirke styrets handlinger generelt, men staten har likevel ikke direkte og konkret påvirket det vedtak styret har truffet. Aarbakke begrunnet, som tidligere nevnt, avgrensningen av valg av styremedlemmer med at medvirkningshandlingen må være konkret påregnelig for medvirker. Når staten ikke har tatt del i den skadevoldende handlingen mer konkret, trekker det i retning av at staten ikke skal ilegges ansvar.

Aksjelovene § 20-4 nr. 4 er imidlertid et utslag av en særregel i statsaksjeselskapsforhold. Særregelen er nettopp begrunnet i at det i heleide selskaper gjør seg gjeldende særskilte hensyn knyttet til styring og kontroll når staten er eier.¹⁷⁷ Når styret fratras sin beslutningskompetanse ved uttak av utbytte, kan det ses hen til at det er den reelle beslutningstaker som skal ilegges ansvar. I tillegg vil rettferdighetshensyn trekke i retning av at staten kan bli ansvarlig som medvirker ettersom styrets ansvar for selskapets økonomi ikke er i samsvar med styrets kontroll over midlene som tas ut av selskapet.

Det må likevel legges avgjørende vekt på at det er styret som fatter den erstatningsbetingende avgjørelsen, og at dette skjer i etterkant, uten at staten tar del i det konkrete styrevedtaket. Styret har ansvaret for forvaltningen av økonomien. Hvor et stort utbytte medfører at selskapets økonomi blir kritisk dårlig, må styret forholde seg til handleplikten etter aksjelovene § 3-5 og eventuelt innkalle generalforsamlingen eller foreslå selskapet oppløst.

---

¹⁷⁶ Et eksempel på sistnevnte situasjon er saksforholdet i HR-2017-2375-A.

¹⁷⁷ NOU 2004:7 s. 94.

Staten kan ikke bli erstatningsansvarlig etter medvirkeransvaret dersom generalforsamlingen vedtar et større utbytte enn det styret foreslår.

4.2 Instruks

Dersom aksjeeierne gjennom generalforsamlingen instruerer styret til å fatte et vedtak som er ulovlig eller påfører noen et tap, for eksempel at vedtaket innebærer en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning etter aksjelovene § 6-28, kan aksjeeierne bli ansvarlig etter første ledd.¹⁷⁸ Ved bindende instruks er det ansvar etter første ledd som er det aktuelle ansvarsgrunnlag, nettopp fordi staten ved utøvelse av myndighet gjennom generalforsamlingen er den som har voldt skaden og anses som hovedskadevolder.

De mest praktiske medvirkningstilfelle er således hvor staten gir signaler eller instruks utenfor generalforsamlingen. Dette fordi avgjørelsen treffes av styret. Dersom staten i slike tilfeller instruerer, er det mer nærliggende å vurdere medvirkeransvaret etter annet ledd selv om instruks ikke er bindende. Spørsmålet er i det følgende hvor mye kontakt staten kan ha med selskapene utenfor generalforsamling før det kan utløse et erstatningsansvar.

5 Kontakt med selskapet utenfor generalforsamling

5.1 Ulike former for kontakt

Løpende kontakt med selskapet er en viktig del av statens oppfølging av de statlige eide selskapene. Nærings- og fiskeridepartementet fremholder i Eierskapsmeldingen at det for det enkelte selskap kan være en styrke å ha en "strategisk dialog med en utfordrende eier" innenfor rammene av statens eierskapsutøvelse.¹⁷⁹

Det følger av prinsippene fastsatt av norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (NUES) pkt. 13 at styret bør oppstille retningslinjer for selskapets kontakt med aksjeeiere utenfor generalforsamlingen. Det uttales i anbefalingen at styret i tillegg til dialogen med eierne i generalforsamlingen "bør ... legge til rette for at aksjeeierne også kan kommunisere med styret utenfor generalforsamlingen", og at dette vil øke styrets kunnskap om løpende forhold

---

¹⁷⁸ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 39 og Normann (2010) s. 246.

¹⁷⁹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 60.

vedrørende selskapet som aksjeeierne er særlig opptatt av.¹⁸⁰ Kontakt med styret utenfor generalforsamlingen er således i tråd med prinsipper for god eierskapsutøvelse.

Det fremgår av Eierskapsmeldingen at informasjonsutvekslingen fra selskap til eier kan gå gjennom ulike kanaler.¹⁸¹ I tillegg til kvartals- og årsberetninger, annen offentlig tilgjengelig informasjon og generalforsamling, avholdes det regelmessige kontaktmøter med selskapets ledelse som en sentral del av oppfølgingen i de fleste eierdepartementene. Nærings- og fiskeridepartementet som forvalter den største andelen av selskapene, avholder med enkelte unntak kvartalsvise møter, samt årlige møter om samfunnsansvar med selskapene. Det kan også tenkes at noen som handler på vegne av staten, gir uttrykk for sine synspunkter på andre arenaer enn de regelmessige møter som avholdes, som for eksempel gjennom uttalelser i media.

I det følgende vil de ulike former for kontakt utenfor generalforsamlingen vurderes for seg i tilknytning til medvirkeransvaret, først vurderes den indirekte form for kontakt herunder uttalelser i media og offentlige dokumenter, deretter den direkte kontakten med selskapet gjennom formelle og uformelle møter med styremedlemmene.

5.2 Uttalelser i media

Ettersom staten har eierinteresser både i store selskaper og selskaper med samfunnsmessig betydning, kan selskapets virksomhet eller enkeltsaker tidvis være gjenstand for politisk debatt. Et eksempel på dette er når Statoil kjøpte seg inn i oljesandproduksjon i Canada i 2007. Denne typen virksomhet ble ansett som skadelig for miljøet, noe som var årsaken til at flere stortingsrepresentanter både i 2009 og 2013 fremmet forslag til Stortinget om å be Regjeringen instruere Statoils styre til å trekke seg ut av virksomheten.¹⁸² I innstillingen som behandlet forslaget av 2009, ble det blant annet vist til uttalelser av miljøvernministeren.

Det følger av innstillingen at miljøvernminister Erik Solheim på Sosialistisk Venstrepartis landsmøte uttalte at "det ikke er akseptabelt at et nesten helt statlig eid selskap ser sin framtid i oljesand i Canada". Det ble også av mindretallet vist til hans uttalelse i Dagbladet 21. mai

---

¹⁸⁰ Norsk anbefaling eierstyring og selskapsledelse (NUES) s. 45.

¹⁸¹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 85.

¹⁸² Representantforslag 109 (2008-2009) og Representantforslag 40S (2013-2014).

2009: "Vi trenger en debatt om statlig eierskapsutøvelse. Oljesand i Canada er et eksempel på en av de store avgjørelsene StatoilHydro har tatt som ligger i grenselandet".¹⁸³

Representantforslaget ble avvist av Energi- og miljøkomiteen under henvisning til at dette var en forretningsmessig beslutning som det var opp til styret å avgjøre.¹⁸⁴ Stortinget fattet et vedtak i samsvar med komiteens innstilling.¹⁸⁵ Saken er likevel et eksempel på at en statsråd uttaler seg om forhold som hører under forvaltningen av selskapet.

Denne uttalelsen var imidlertid fremsatt av miljøvernministeren, altså var det ikke fra den statsråd som har ansvar for utøvelsen av statens eierinteresser i Statoil. Dette medfører at det ikke vil være like nærliggende for styret å legge vekt på uttalelsen ettersom det er statsråden i Olje- og energidepartementet, som utøver eiermyndigheten på generalforsamlingen i Statoil. Det kan stilles spørsmål om et medvirkeransvar kunne blitt aktuelt dersom det hadde vært statsråden i Olje- og energidepartementet som hadde kommet med en slik uttalelse, og at styret deretter hadde trukket seg ut av virksomheten og påført selskapet eller andre et økonomisk tap.

På den ene side kan det anses som et sterkt signal for hvordan staten som aksjonær ser på den enkelte sak. Det må legges til grunn at medlemmene av styret kan bli påvirket av slike uttalelser. På den annen side er ikke uttalelser i media rettet mot styremedlemmene, men mot allmenheten. Uttalelsen som er nevnt ovenfor bærer heller ikke preg av en instruks eller en tilskyndelse. For at det skal anses som medvirkning, må det være direkte og konkret påvirkning, noe som forutsetter en viss nærhet til saksforholdet.

Medvirkeransvar på bakgrunn av en uttalelse i media kan fremstå som nokså avledet, og det skal antakelig mye til for å statuere ansvar på dette grunnlag. Det må dermed legges til grunn at uttalelser i media i utgangspunktet ikke omfattes av medvirkeransvaret. Det kan imidlertid tenkes ekstraordinære situasjoner hvor en uttalelse fra statsråden er klart rettet mot styret og etter sitt innhold så konkret at det må anses som en instruks eller annen form for tilskyndelse.

---

¹⁸³ Innst. S. nr. 367 (2008-2009) s.2.

¹⁸⁴ Innst. S. nr. 367 (2008-2009) s.2.

¹⁸⁵ Stortingsmøte 18.06.2009, sak 19, vedtak 528.

5.3 Offentlige dokumenter

Gjennom Eierskapsmeldingene og Eierberetningen gis det klare forventninger til selskapene for eksempel om utbytte, avkastning og at det enkelte selskap jobber med samfunnsansvar.¹⁸⁶ Når det gjelder samfunnsansvar, har Regjeringen både generelle og spesifikke forventninger til selskapene.

Tradisjonelt har begrepet samfunnsansvar omfattet forhold som ligger ut over det å overholde lover og regler, men det er et felt i sterk utvikling og enkelte områder innenfor feltet er rettsliggjort.¹⁸⁷ En del av de forventningene som stilles vil således være tiltak selskapene uansett er pliktig å gjennomføre.

De spesifikke forventningene i relasjon til selskapenes samfunnsansvar er knyttet til fire tematiske kjerneområder: klima og miljø, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og antikorrupsjon.¹⁸⁸ Regjeringen forventer blant annet at selskapene "skal være i fremste rekke når det gjelder arbeidet for klima og miljø i sin bransje".¹⁸⁹ I Eierberetningen beskrives hvordan hvert enkelt selskap følger opp sitt samfunnsansvar, eksempelvis Statoils innsats for å redusere klimautslipp og at Telenor har lagt vekt på arbeidet med antikorrupsjon og menneskerettigheter.¹⁹⁰

Dersom et selskap på bakgrunn forventningene i Eierberetningen for eksempel gjennomfører tiltak for å verne miljøet, og dette medfører et stort tapsprosjekt for selskapet og dets kreditorer, kan staten bli ansvarlig som medvirker?

Selv om det beskrives hva som inngår i selskapenes samfunnsansvar, er disse beskrivelsene generelle, og tar ikke stilling til hvordan styret skal forholde seg til enkeltsaker. Det understrekes i Eierskapsmeldingen at det er styret som har ansvaret for selskapets drift, også når det gjelder samfunnsansvar, og for at virksomheten drives innenfor lover og regler.¹⁹¹ Forventningene som kommer til uttrykk gjennom disse dokumentene, kan dermed ikke anses som en direkte og konkret påvirkning av styrets beslutninger.

---

¹⁸⁶ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 11.

¹⁸⁷ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 73.

¹⁸⁸ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 78.

¹⁸⁹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 11.

¹⁹⁰ Statens eierberetning 2016 s. 58-59.

¹⁹¹ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 73.

Det fremgår av Eierskapsmeldingen at oppfølgingen av selskapenes samfunnsansvar vil skje gjennom eierdialogen i kvartalsmøter eller regelmessige møter om samfunnsansvar.¹⁹² I forbindelse med særskilte saker kan det være aktuelt med "ytterligere oppfølging av selskapene".¹⁹³ Dersom staten skal bli ansvarlig gjennom de forventningene som kommer til uttrykk i Eierskapsberetningen, kreves det en mer konkret påvirkning. I de tilfeller hvor forventningene i offentlige dokumenter følges opp gjennom eierdialogen, er det mer nærliggende at det foreligger en medvirkningssituasjon.

De uttalelser som fremgår av Eierskapsmeldingene og Eierberetningene per dags dato, omfattes trolig ikke av medvirkeransvaret.

5.4 Regelmessige møter

Utgangspunktet er at løpende kontakt ikke i seg selv kan anses som medvirkning. I forarbeidene uttales det at slik kontakt likevel etter omstendighetene kan falle inn under medvirkningsbestemmelsen.¹⁹⁴ Kvartalsmøter og andre regelmessige møter er å anse som løpende kontakt mellom staten som aksjonær og styret.

Det som tas opp på slike møter, er forhold som har betydning for statens mål med eierskapet og selskapets virksomhet, herunder statens forventninger.¹⁹⁵ Eierskapsberetningen nevner som om eksempel på slike forhold; selskapets strategi, kapital situasjon og inntjeningsutsikter, risikofaktorer og markedsforhold.¹⁹⁶ Dersom det er de nevnte punkter som tas opp, ser det ut til at staten som aksjonær i utgangspunktet ikke diskuterer saker som inngår i den daglige driften.

Det kan imidlertid tenkes at departementet blir oppdatert på andre saker og at de gjennom slike møter får anledning til å uttale seg om det. Dersom styret følger de synspunkter staten gir uttrykk for i slike møter, risikerer staten å bli ansvarlig som medvirkere. Hvorvidt staten i et slikt tilfelle kan ilegges ansvar må vurderes på bakgrunn av det som allerede er utledet av medvirkningsbestemmelsen.¹⁹⁷

---

¹⁹² Meld. St. 27 (2013-2014) s. 83.

¹⁹³ Meld. St. 27 (2013-2014) s. 83.

¹⁹⁴ Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) s. 168.

¹⁹⁵ Statens eierberetning 2016 s. 26.

¹⁹⁶ Statens eierberetning 2016 s. 28.

¹⁹⁷ Se pkt. 3.2 ovenfor.

Synspunktene må for det første være direkte og konkret rettet til en enkelt sak. Videre må det fremstå som en tilskyndelse, en instruks eller oppmuntring, som styremedlemmet føler seg forpliktet til å følge eller legger betydelig vekt på. Dette må også ses i sammenheng med uttalelsen om at statens synspunkter i slike møter skal betraktes som innspill, og det skal derfor mye til for at styremedlemmet likevel føler seg forpliktet til å legge vekt på uttalelsen.

Hvor stor grad av påvirkning som foreligger må ses på bakgrunn av omstendighetene i den enkelte sak. Hvis synspunktene i tillegg har kommet frem på annen måte enn gjennom de regelmessige møtene, som for eksempel uttalelser i media, kan det tenkes at styremedlemmet i større grad føler seg forpliktet til å følge de synspunkter som fremmes.

I tillegg må styremedlemmet handle i samsvar med påvirkningen. Dette innebærer at styremedlemmet må ha stemt mot sin egen overbevisning. Dersom styret uansett ville fattet et vedtak med tilsvarende innhold, kan det ikke nødvendigvis legges til grunn at staten har påvirket styret. Dette må særlig ses på bakgrunn av at statens synspunkter er å betrakte som innspill.

Dersom de nevnte forutsetninger er til stede, kan staten trolig bli ansvarlig etter medvirkeransvaret.

5.5 Annen kontakt mellom statsråden og et styremedlem

Statsråden og et styremedlem vil også ha uformell kontakt utenfor de regelmessige møter som er beskrevet ovenfor. I tillegg til eierdialogen har Nærings- og fiskeridepartementet "med jevne og ujevne mellomrom arrangementer og møter på porteføljenivå" og de arrangerer årlig Eierskapskonferansen for å sette eierskap generelt og statlig eierskap spesielt på agendaen.¹⁹⁸ Deltakerne på konferansen er blant annet styreledere og administrerende direktører i selskaper med statlig eierandel samt andre sentrale personer i norsk næringsliv og eiermiljøer.

Gjennom uformell kontakt kan statsråden få informasjon om enkeltsaker som styret jobber med. Det kan være vanskelig for statens representanter ikke å ta stilling til slik informasjon.¹⁹⁹ Dette typetilfellet må vurderes på samme måte som signaler som kommer til uttrykk gjennom kvartalsmøter mv.

---

¹⁹⁸ Statens eierberetning 2016 s. 28.

¹⁹⁹ Knudsen og Fagernæs (2017) s. 48.

Det kan være vanskelig å bevise at det har foreligget medvirkning i slike tilfeller ettersom muntlige innspill på uformelle arenaer er mindre dokumenterbare. Det må i denne sammenheng bemerkes at de som deltar i de nevnte arrangementer er profesjonelle aktører, og at det ikke er noen holdepunkter for å spekulere om staten driver eierskapsutøvelse på konferanser eller bak lukkede dører.

Statsråden kan imidlertid i enkelte tilfeller være utsatt for et politisk press, særlig dersom saken er gjenstand for politisk debatt og medieoppmerksomhet. I slike situasjoner kan det være fristende å komme med sine synspunkter direkte til styremedlemmene.

For å belyse at et slikt tilfelle kan oppstå, kan det ses hen til den tidligere nevnte saken hvor Telenor solgte sine aksjer i TV2.²⁰⁰ Denne saken ble omtalt forbindelse med Kontroll- og konstitusjonskomiteens høring i 2013, hvor tidligere styreleder Harald Norvik uttalte at han hadde vært utsatt for utidig press fra statsråden; "Det var et press for å ta en annen avgjørelse enn det styret hadde bestemt seg for å ta, en avgjørelse som styret selv har ansvar for å ta, i henhold til styringsprinsippene til staten".²⁰¹

Denne hendelsen beskrives nærmere i boken "Staten som kapitalist" hvor Norvik er en av forfatterne.²⁰² Ifølge denne beskrivelsen skal statsråden ha tatt kontakt med styrelederen for å forklare at han var imot salg, og de skal ha hatt seks samtaler fra lille julaften og inn i romjulen der statsrådets synspunkter ble stadig sterkere uttrykt og hvor han på et tidspunkt skal ha spurt når Norvik var på valg neste gang.²⁰³ Norvik skal også ha mottatt flere tekstmeldinger fra en embetsmann i departementet hvor det fremgikk at saken skulle opp i Regjeringen, noe statsministeren senere avkreftet ved spørsmål fra styrelederen.²⁰⁴ Denne saken var også gjenstand for stor mediedekning på grunn av rykter om at statsråden en sen kveld på restauranten Lorry i Oslo uttalte at han ville kaste Telenors styreleder dersom han var med på å selge aksjene til det danske selskapet.²⁰⁵ Statsråden avviste overfor media at han hadde kommet med en slik uttalelse.²⁰⁶

---

²⁰⁰ Se pkt. 3.1.2 ovenfor.

²⁰¹ Innst. 209 S (2012-2013) s. 7.

²⁰² Lie, Myklebust og Norvik (2014).

²⁰³ Lie, Myklebust og Norvik (2014) s. 119.

²⁰⁴ Lie, Myklebust og Norvik (2014) s. 119.

²⁰⁵ Lie, Myklebust og Norvik (2014) s. 119.

²⁰⁶ <https://www.dn.no/nyheter/politikk/Samfunn/2012/01/11/her-er-giskes-forklaring> (Sist lest 2.mai 2018).

Det foreligger ingen kilder som kan gi noe eksakt svar på hvilken kontakt som var mellom statsråden og styrelederen, og det som er beskrevet ovenfor er i hovedsak hvordan styrelederen opplevde håndteringen av saken. Det sentrale i denne sammenheng er imidlertid at slik kontakt kan forekomme, og at det medfører at statsråden risikerer å havne i en ansvarssituasjon.

Dersom det klart uttales hvordan styremedlemmet skal stemme på neste styremøte, og med en forutsetning om at styremedlemmet mister tillit og risikerer å miste vervet dersom han opptrer i strid med statsrådets synspunkter, vil det foreligge direkte og konkret påvirkning. Følger styremedlemmet i tillegg statsrådets synspunkter, må medvirkningsvilkåret anses som oppfylt.

Generelt har allmennheten innsyn i statens saksdokumenter, men det gjøres unntak for dokumenter i tilknytning til selskaper der staten har eierinteresser, dersom selskapet driver næring i konkurranse med og på samme vilkår som private.²⁰⁷ Korrespondanse mellom staten og selskapene eller andre, i tilknytning til utøvelsen av eierskapet, er dermed unntatt fra offentlig innsyn.²⁰⁸ Bestemmelsen har gode grunner for seg, både av hensyn til selskapets forhandlings- og konkurransesituasjon og tillitsforholdet mellom staten og selskapene.²⁰⁹ Det medfører imidlertid også at det vanskelig kan klargjøres om, og eventuelt i hvilken grad, det foregår eierstyring gjennom uformell kontakt mellom statsråden og styremedlemmene.

Direkte kontakt mellom statsråden og et styremedlem, enten personlig, gjennom telefonsamtaler eller e-post korrespondanse, er trolig det mest aktuelle tilfellet hvor medvirkning kan oppstå. Statsråden får i slike tilfelle anledning til å uttale seg konkret om saken, og det kan være lett å trå over grensen hvor uttalelsene oppleves som press av styremedlemmet. Derimot har også styremedlemmet en plikt til å foreta selvstendige vurderinger og skal handle i selskapets interesse, og ikke statsrådets. Det er kommunisert klart til styremedlemmene at statens synspunkter er å betrakte som innspill og at det er de selv som skal foreta den endelige vurderingen.

---

²⁰⁷ Offl. § 3 jf. § 2 første led bokstav a og offl. § 23 fjerde ledd, jf. § 2 annet ledd.

²⁰⁸ Tore Bråthen, "Offentleglovas anvendelse i forbindelse med statens eierskapsutøvelse", *Festskrift ved det juridiske fakultets 30-årsjubileum*, 2018 s. 51-62, se s. 59.

²⁰⁹ Bråthen (2018) s. 55-56.

Følgelig må både statsrådets og styremedlemmets handlinger og unnlaterelser vurderes nærmere. Ved spørsmålet om det foreligger medvirkning kan det videre ses hen til hvem som er den reelle beslutningstakeren. Det fremgår som tidligere nevnt av forarbeidene at medvirkeransvaret er særlig aktuelt hvor en dominerende aksjeeier reelt sett styrer selskapet uten at han personlig er representert i selskapets organer.²¹⁰ Dersom saksforholdet fremstår slik at statsråden har forsøkt å styre selskapet utenfor generalforsamling, vil det være et moment som trekker i retning av medvirkeransvar.

6 Avsluttende vurdering

Innledningsvis ble det stilt spørsmål om statens forsvarsverk står seg overfor medvirkeransvaret i aksjelovene eller om det finnes tilfeller hvor staten kan bli ansvarlig som medvirker til styrets skadeforvoldelse.

Som det fremgår av fremstillingen, kan det tenkes tilfeller hvor staten blir ansvarlig som medvirker. Dette må ses på bakgrunn av målsettingen om å være en aktiv og god eier, og at staten ikke er representert i selskapenes styre. På grunn av Kings Bay-saken og det politiske ansvar Regjeringen ble stilt ovenfor som følge av eierstyringen, er det trolig ikke et alternativ å ivareta eierinteressene gjennom styrerepresentasjon. Statsrådene er dermed henvist til å utøve eiermyndighet gjennom generalforsamlingen. I tillegg følger det av statens egne eierprinsipper at statsråden skal være varsom med å instruere styret også gjennom generalforsamlingen, blant annet for å unngå politisk ansvar og erstatningsansvar.

Statens forsvarsverk innebærer at staten holder avstand til selskapets daglige drift. Staten har således sikret seg i ganske stor grad. Den holder avstand fra selskapenes operasjonelle virksomhet og utøver sin rolle som eier på en forholdsvis passiv måte. Dersom staten utøver sitt eierskap i samsvar med sine egne fastsatte rammer og prinsipper for god eierskapsutøvelse, vil det trolig ikke oppstå tilfeller hvor staten blir ansvarlig etter medvirkeransvaret.

Likevel kan det tenkes tilfeller hvor statsråden uttaler seg eller på annen måte påvirker styret i selskapet. Det ligger i statens forsvarsverk at styret skal oppfatte statens synspunkter som innspill og ikke bindende instruksjoner, men som fremstillingen viser kan det forekomme tilfeller

---

²¹⁰ Ot.prp. nr. 19 (1974-1975) s. 215.

hvor synspunktene likevel må betraktes som påvirkning. Dette kan være aktuelt dersom statsråden er under politisk press eller ønsker å utøve eierskapet på en mer aktiv måte, eller rett og slett misforstås eller blir uforsiktig i sine uttalelser. Medvirkeransvaret får således betydning dersom staten avviker fra sine egne prinsipper om god eierstyring.

Ønsket om et aktivt eierskap sammenholdt med begrensningene for eierstyringen medfører at medvirkeransvaret trolig er mer praktisk for staten sammenlignet med andre aksjeeiere.

Medvirkeransvaret fungerer således som et sikkerhetsnett som fanger opp de tilfeller hvor staten reelt sett styrer selskapet utenfor generalforsamlingen, selv om den formelt sett er avskåret fra å foreta slik eierstyring. Dermed ivaretas også hensynet til at det er den reelle beslutningstakeren som skal ilegges ansvar.

Kildeliste

Lover

Aksjeloven (asl.)	Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven)
Allmennaksjeloven (asal.)	Lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)
Aksjeloven (opphevet)	Lov 4. juni 1976 nr. 59 om aksjeselskaper
Børsloven	Lov 29. juni 2007 nr. 17 om regulerte markedet (Børsloven)
Grunnloven (Grl.)	Lov. 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov
Lov om Innovasjon Norge	Lov 19. desember 2003 nr. 130 om Innovasjon Norge
Offentleglova (offl.)	Lov 19. mai 2006 nr. 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova)
Skadeserstatningsloven (skl.)	Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven)
Verdipapirhandelloven (vphl.)	Lov 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel (verdipapirhandelloven)

Forarbeid

Aarbakke (2004)	Utredning av dr. juris. Magnus Aarbakke, "Medvirkeransvar og identifikasjonsansvar i aksje- og allmennaksjeselskapsforhold", 06.12.2004. (Utredningen er utgitt av justis- og politidepartementet og er tilgjengelig på www.regjeringen.no).
-----------------	---

NOU 2004:7	Statens forretningsmessige eierskap Organisering og forvaltning av eierskapet.
NOU 1996:3	Ny aksjelovgivning.
NUT 1970:1	Innstilling til lov om aksjeselskaper.
Ot.prp. nr. 55 (2005-2006)	Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven).
Ot.prp. nr. 23 (1996-1997)	Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven).
Ot.prp. nr. 19 (1974-1975)	Om lov om aksjeselskaper.

Rettspraksis

HR-2017-2375-A	
HR-2016-1440-A	<i>Håheller-dommen</i>
Rt. 2011 s. 562	
Rt. 2010 s. 93	
Rt. 1996 s. 742	<i>Minnor-dommen</i>
Rt. 1992 s. 64	<i>P-pille-dommen</i>
Rt. 1991 s.119	
LB-2015-90147 (Borgarting)	

Juridisk litteratur

Aarbakke (2017)	Aarbakke, Magnus m.fl., <i>Aksjeloven og allmennaksjeloven</i> , 4. utgave (Oslo 2017).
-----------------	---

- Aarum (1994) Normann Aarum, Kristin, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper* (Oslo 1994).
- Andenæs (2016) Andenæs, Mads Henry mfl., *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, 3. utgave (Oslo 2016).
- Bråthen (2018) Bråthen, Tore, "Offentleglovas anvendelse i forbindelse med statens eierskapsutøvelse", *Festskrift ved det juridiske fakultets 30-årsjubileum 2018* s. 51-62.
- Bråthen (2017) Bråthen, Tore, *Selskapsrett*, 5. utgave (Oslo 2017).
- Eckhoff (2000) Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utgave (Oslo 2000).
- Hagland (2012) Hagland, Birgitte, *Erstatningsbetingende medvirkning* (Oslo 2012).
- Hjelmeng (2007) Hjelmeng, Erling, "Interessevern og rene formuesskader - i lys av Rt-2007-425", *Tidsskrift for erstatningsrett 2007* s. 169-180.
- Knudsen og Fagernæs (2017) Knudsen, Gudmund og Sven Ole Fagernes, "Statsrådets forvaltning av statens eierskap i selskaper som staten eier alene eller er deleier i. Forholdet til Stortinget og selskapets ledelse", *Utredning 9. oktober 2017*. (Utredningen er publisert av Nærings- og fiskeridepartementet og er tilgjengelig på www.regjeringen.no).
- Knudsen (2015) Knudsen, Gudmund, "Styremedlemmers taushetsplikt. Særlig overfor staten som aksjeeier og Stortinget", *Lov og rett*, 2015 s. 363-380.
- Lødrup (2009) Lødrup, Peter, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave (Oslo 2009).

- Monsen (2010) Monsen, Erik, "Om rekkevidden av erstatningsrettslig vern for tap og ulempe som følge av formuesskade", *Jussens Venner*, 2010 s. 1-67.
- Normann (2010) Normann, Kristin "Medvirkeransvaret i aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 (2)", *Festskrift til Mads Henry Andenæs*, 2010 s. 232-252.
- Nygaard (2004) Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave (Bergen 2004).
- Perland (1999) Perland, Olav Fr. "Styreansvar etter de nye aksjelovene" *Tidsskrift for forretningsjus*, 1999 s. 125-159.
- Truyen (2004) Truyen, Filip, "Myndighetsmisbruk i aksje- og allmennaksjeselskaper", *Jussens Venner* 2004 s. 305-328.
- Vatne (2010) Vatne, Cecilie, "Medvirkeransvaret i aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1 annet ledd", *Nordisk tidsskrift for Selskabsret (NTS)* 2010 nr.1 s. 71-86.
- Woxholth (2014) Woxholth, Geir, *Selskapsrett*, 5. utgave (Oslo 2014).

Stortings- og regjeringsdokumenter

- Dokument nr. 15:1156 (2017-2018) Skriftlig spørsmål fra Terje Aasland (A) til næringsministeren.
- Innst. 209 S (2012-2013) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om sak om Nærings- og handelsdepartementets eierskapsutøvelse.
- Innst. S. nr. 367 (2008-2009) Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Dagfinn

	Høybråthen og Line Henriette Holten Hjemdal om at staten sørger for at StatoilHydro trekker seg ut av oljesandaktiviteter i Canada.
Meld. St. 27 (2013-2014)	Et mangfoldig og verdiskapende eierskap.
Representantforslag 40 S (2013-2014)	Dok. nr.8:40 S (2013-2014) Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om å trekke Statoil ut av tjæresandvirksomhet i Canada.
Representantforslag 109 (2008-2009)	Dok. nr.8:109 (2008-2009) Representantforslag fra stortingsrepresentant Dagfinn Høybråthen og Line Henriette Holten Hjemdal om at staten sørger for at StatoilHydro trekker seg ut av oljesandvirksomhet i Canada.
Statens eierberetning 2016	
St.Meld. nr. 13 (2006-2007)	Et aktivt og langsiktig eierskap.
Stortingsmøte 18.06.2009, sak 19, vedtak 528.	https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Vedtak/Sak/?p=43578 (Sist lest 2. mai 2018).

Øvrige kilder

Lie, Myklebust og Norvik (2014)	Lie, Einar, Egil Myklebust og Harald Norvik, <i>Staten som kapitalist Rikdom og eierskap for det 21. århundre</i> , (Pax forlag: Oslo 2014).
Norsk anbefaling eierstyring og selskapsledelse (NUES)	http://wpstatic.idium.no/nues.no/2017/06/2014-10-30Anbefaling2014NORweb.pdf (Sist lest 2. mai 2018).

Guidelines on Corporate Governance of State-owned enterprises (OECD).	https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2015_9789264244160-en (Sist lest 2. mai 2018).
Oslo Børs, Løpende forpliktelser for børsnoterte selskaper (fastsatt av Oslo Børs 2005, sist endret 2017)	https://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Regelverk/Loepende-forpliktelser-for-boersnoterte-selskaper (Sist lest 2. mai 2018).
Oslo Børs, retningslinjer for likebehandling	https://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Regelverk/Retningslinjer-for-likebehandling (Sist lest 2. mai 2018).
www.dn.no	https://www.dn.no/nyheter/politikkSamfunn/2012/01/11/her-er-giskes-forklaring (Sist lest 9. april 2018).
www.E24.no	https://e24.no/media/selger-tv-2-til-egmont/20140130 (Sist lest 2. mai 2018). https://e24.no/makro-og-politikk/innovasjon-norge/innovasjon-norge-styrelederen-slaar-tilbake-mener-han-maatte-gaa-etter-isaksen-innblanding/24278844 (Sist lest 2. mai 2018).
www.statoil.com	https://www.statoil.com/en/news/15mar2018-statoil.html (Sist lest 2. mai 2018).